

Vabarna Jalmar:

„Õga kauk tulõtas mullõ miilde, õt soo roll kuulu-ui õnnõ mullõ hindäle, a kõõlõ kogokunnaalõ, kinkõ usaldus ja abi minnu saatva.“

lk 2



Leima Aarne:

„Saimi ka tiidä, õt 32% tiatrihe tulijist jäi' piirkonda (Setomaaalõ/Võromaaalõ) üümajalõ. 35% käve' piirkonnah ringi. Populaarnõ oll' muidogi kostipäiv.“

lk 10



Kuninga Madis:

„Küppäri Kristi „Tei tuu tii“ om nigu baidevei.“

lk 11



Setomaa



Hind 2 eurot

September 2025, nr 9 (430)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Kriguli perre imelinõ aid häitsetes süküsvärmeh

KAUKSI ÜLLE

Ma sattu Mällokivi talo imelistõ aida suvõl juhuslikult, a juhus-sit olõ-i olõmah, nii õt õigõl aol. Lätsi üle kõikuva sillakõsõ, üle Piusa ja viil üle tõõsõ sillakõsõ ja hallidõ puie ja puhmakõisi vahel om maja ni maja takah korgõ perv, tipuh pedäjä'. Siih om kõik – jõõtsollin, vana veski huunõ', kõrdapiteh kõrdatett elomaja, ni ümbre tollõ kõgõ imeline, tävveste umanõolinõ aid. Kõik liigi' om pantu kõrvu elämä, a mitte juhuslikult, a nii, õt nä saava' kõrvuusi kasuda', ilma õt tõnõ tõist vällä süü.

Olli rabatu ja ütli, õt teid piäs jo sääntse kodo ja aia pärast kohegi kauni kodo auhinnaalõ esitämä. Signe nakaš naardma ja üteli, õt joba om näid arki esitet. Ütli, õt tahtnu luu kirota' lehte. Signe arvaš, õt sügüse-poolõ, ku aiah inämp värme om. Nii jutt jäigi.

Viimädsel lõikuskuu pääväl sõidamigi kuuh Riitsaarõ Evariga, kiä fotoaparaadi üteh võtt, ja Riitsaarõ Railiga, kiä olnu Signe klassijuhataja ni esi' suur iloaiaumanik, aiaillo naudiskõllõma.

Müüdä Piusa viirt om istutõt kontpuu'. Signe ütles, õt noid õi putu' kopra', kiä' muido jürävä' kõkkõ, kohe hammas taadõ pääses. Piusa veereh om taimõ', puhma' ja puu', miä' inämp likõt tahtva', Piusa ojotas keväjä kal-dõviirt üle kah. Om külm ja kipõ vooluga. Sanna ümbrus om lil-litet. Maja iih ja ümbre kasus kõiksugu okas- ja lehtpuie eri-lidsõ kujoga vormõ.

Kuis ti soo kotusõ pääle sait elämä?

Signe ütles, õt edimält tulli' nä majahoitjas 1997. aastal. 2007 sai' maja ar osta'. Meelis oll' majah küläh käünü jo innembidi, ku tä viil Obinitsa sovhoosih treiali opipoiss oll', ku maja viil vinne peritolu spetsialisti kodo oll'. Peräh läts maja sovhoosilõ. Aoluust om tiidä', õt soo om olnu vana Lilli veski ja umaniku' omma' olnu' kunagi Mällo-nimelidsõ'. Nii om ka nimi kinnistul Mällokivi. Signe ütles, õt timä olõs küll tahtnu, õt nimi olnu Udusaarõ.



Kriguli Signe ja Meelis umah aiah.

Riitsaarõ Evari pildi'



Kost alaš aiandushuvi?

Signe ütles, õt edimädsel lilli-pindre' tekä tä jo koolilatsõna uma kodo ette. Nii õt kohkil täl tuu soodumus vai hoodša liht-salt oll'. Ku sai aga võimalusõ,

majaümbrusõ, kohe aida tetä', alost isoga pääle. Taloh olli' pujengi', a nuu' õs häitse'. Par-hilla' om Signel säet pikk mit-midõkümniidõ sortõga pujengi-pinnär pääväpaistõlistõ maa-



külge. Edimädsel lillitaimõ' tulli' Sillaotsa Liidi käest, niisamatõ Rāpinā aianduskoolist. Signe oll' latsiga aastakõist säidse kodonõ ja nii oll' aigu ja taht-mist aia iist huult kanda' kah.

Ku taad aia suurust ja liigi-rikkust kaia', sis tundus, õt tüüd om pallõ tett ja tetäs. Signe ütles, õt ku tiit asja, mia miil-düs, uma tahtmisõ ja maitsõ perrä, sis tuu olõki-i vaiv.

Maa om keerulinõ. Majaedine ojotas üle vai om lirtsva maaga, majatagonõ kuus liisna. Signe ütles, õt tulõ tiidä', midä taim vai puhm taht. Kuiva kotusõhe liivamaad tahtja nõmm-liiva-tee, likõmbahe varjo piibelehe'. Kõik ollõv käünü katsõ-essü-tüse meetodil.

Mis haruldusi esi' nimetät?

Signe tuu esile ebamaguna, sinitside häiermidõga Tii-beti maguna. Tiibeti pujeng om erilinõ. Aiah om ka rästi-kit trehvanü nägemä ja mügrä' mütvä' kuhjõ ni tükise lillijuuri jürämä.

Kas tiit aida kõgõ perrega?

Signe ütles, õt latsi tüüjõudu olõ-i väega kasutanu. Meelis tege vajalikõ jõudu vajavit tõid. Meelis ütles, õt ku presi-dent and' üle avvukirja kauni elorikka aia iist, sis Signele suuvõ õnnõ ja tälle jõudu.

Signe ütles, õt sääne elori-kas aid om saanu teno toolõ, õt tä tegeles aiaga niipallõ, ku jõudu ja aigu om. Meelis ja Signe pidävä' jo aastakümniit Piusa keraamikakota. Omma' õga päiv mõlõmba' vai üts-tõsõ ala sääl kohal keraamikat tegemäh ja valmisasju müümäh külästäjile.

Majah om viil tõõsõ kõrra pääl maailmisõ ateljee. Suu-rõmbit maalinäütüsi om tennü jo noorõst pääle Meelis, aga kunsti tege ja mano opis kur-suusiil ka Signe.

Mis om viil pääle keraa-mika, kunsti ja aiatüü hobidõs?

Pernaane tuu nätä' roosi-mustriga lapiteki. Tuud tehni-kat om tä ka kavva umas pidänu ja kõik maja sängü' omma' katõt maitsõkidõ ja tüümahukidõ lapitekkega. Niisamatõ omma' erilidsõ' lapitehnikaga ummõld mitmõkihildisõ' kardina'.

Joomi majah tsäiu ja kohvi perre hindä valmistõt savikruu-sõst, Signe om mafakuuki tennü. Tennämi lua iist imede aiah jalota' ja tuust tett pilte ni muljit lugõjidõga jaka'.

Ilosat süküst, õnnõ ja jõudu iloluujalõ loomingulidsõlõ perrele!

Ma tervidä teid, hüä Setomaa rahvas!

VABARNA JALMAR
ülebootska

Ku ma oktoobrikuuh lava pääl olli ja Peko tüünäs minnu, ot om aig ülebootskast kandi-diiri', sis ma joht arva-as, ot tuu aig nii kipõlt kätte joud. Aig linnas ku tsirgukõnõ ja täämbä ma olõ jo pia kats kuud tuud aamõtit pidänu'.

Ülebootskana om mul augustikuust pääle hüä miil kanda' seto rahva hellü ja ot minnu nätäs mitmõh tähtsäh kotusõh. Õga kauk tulõtas mullõ miilde, ot soo roll kuulu-ui õnnõ mullõ hindäle, a kõõlõ kogokunnalõ, kinkõ usaldus ja abi minnu saatva'.

Nalana saa üldä', ot ma tii kõiki asju eloh ülebootskana edimäist kõrda. Ma käve tiat-rih ülebootskana edimäist kõrda, ma sai liisnalt kipõstõ sõitmisõ iist trahvi ülebootskana edimäist kõrda, ma käve Eesti Vabariigi presidendil küläh ülebootskana edimäist kõrda.

Suvõ lõpp oll mul viil kipõ ka' muusikuna ja kõrraldajana. Treski huaig sai sool suvõl lõpõtõ 31. augustil ja peräst tuud lätis viil mitu nädalit, ot kõik talvõ aost kõrda säädä'. Suvõao muusigutüüd jakku ka' viil pia vananaissuvõni'. A siih ma kõnõlõ teelee no' pikebält õgast ülebootska kaugist. Om tähtsõ inne viil ar' üldä', ot sügüsetsel aol joud eetrihe Go3 keskkunnah saadõh „Üks nädal Jalmariga“, minkõ üts kotus om Seto Kunigriigipääväst ja ülebootska välisortmisõst. Täpset aigu viil mõista-ai üldä', a tasos silm pääl hoita', kuvvamuudu soo protsess kaameratõga' üles vöödõti ja midä viil tuul pääväl juhtu. Kindlahe om terveh tuu saatõsari põnnõv, selle ot sääl om ka' ülebootska kauk presidendil roosiada, Treski Festi ütte pikkä ja huvtava päivä ja viil pallõ.

Midä oll ja koh ülebootska joudsõ kavvu'?

Kõõpäält ma lätis Seto Kuniglikku Tiat-rihe „Seto Odüsseiat“ kaema – tuu oll eismuudu läbieläminõ. Näütemängu jaost oll tett lava väiga' ilosa kotusõ pääle. Sääl sis rahvaperimüs oll läbiseigi, nii ku ka' mi elo, koh vana ja parhillaanõ ilm kõrvotsidõ hingäs. Mu bändikaaslasõ Leima Matisõ tett muusika oll väiga' mitmõ-külelinõ, näütlejidõ osatäüt-misõ' usutava' ja hõste sordit. Näütemäng om kitmist väärt ja ma looda, ot järgmätsel aestagal joudva' kõik Setomaa inõ-misõ' tuud kaema, kiä' sool aestagal viil jovva-as. Säanest uhkõst suvõnäütemängu piat õks kaema. Piledi' omma' jo parhilla' müügi, nii ot tasos naada' plaanõ pidämä!

Üts Setomaa suvõ suursünd-müs oll mi hindä kõrraldõd Treski Fest, koh om kõõ ka' ülebootska avakõnnõ pidänu' ja õnnistusõ andnu'. Sool aestagal sis oll eräkõrralinõ võimalus mul hindäl uma festival val-lalõ tetä'. Katõh rollih, pääkõrraldaja ja ülebootskana sai val-lalõtegeminõ ilostõ peet. Kohal oll ka' nuursootska Bergi Emilia ja leelonaase', kiä' kõrraga' kõik külälisõ' Setomaa kultuuri sisse tõmpsi'. Treski Festil om õgal aestagal inspiratsiooniprogrammih olnu' ka' seto kultuurilõ pühendet SETOLAND, koh sool aestagal oll kuraatori ja sootska Vabarna Jane puult üles säet sootskidõ näütus. Kolmõ päävä joosul sai külälisõ Seto-landih nii tandsi', laulta', näpo-tüüd tetä' ku ka' handsameistri Vainura Ahtiga' kokko saia'. Tuu nädäli joosul tõi festival Setomaalõ üle 3000 inõmisõ.

Treski Fest 2026 om 7.–9. augustil jo viiendät kõrda. Kiä' olõ-õi viil joudnu', sis tiidmisõst, ot juubõliaestak tulõ eiserälinõ ja kärr. Festivali passi' omma' jo müügi Piledikesküsõh.

20. augustil vei tii minnu ka' Kadriorgo, koh ma sai kokko Eesti Vabariigi presidendiga'. Tuu oll pidolik ja süämehe minev kokkosaaminõ, koh ma sai tälle üle anda' kingtuse. Ma kinge presidendilõ Tutskeli tugõva magneti Treski külä logoga' ja ütli, ot soo magnet tõmmaku' Setomaa poolõ. Muidogi' tsusksi kiholaisipal-lõsusõ Eesti konteksih väläst-puult kasutamistõ ka' väiko handsapudela, minkõ pääle president küüsse, ot kas või ka' seestpiteh pruumi'. Vahva miis, ma ütli! Presidendil huvi ja tähelepandminõ pand minnu tundma, ot ka' väigokõnõ rahvakõnõ või anda' suurõ panusõ. Õgal juhul tulõ kindlahe aesta-ga joosul viil nuid kõrdu, ku ma timäga' kokko saa.

Seto rahvas sai kutsõ 14. rahvusvahelistsõlõ fennougristiga kongressilõ Eesti Rahva Muu-siumi. Pidoligul õdagul olli' erinevidõ kultuuriseltse lühko-kõsõ' esinemisõ' ja Setomaa oll ka' esindet. Sootska' Sarvõ Õiõ ja Hörna Aare võti' mi esindüse vidämisõ hindä pääle ja näidega' üteh olli' nuursootska' Tarrosõ Triinu-Liis ja Grün-bergi Maria. Kohal oll viil ka' Sarvõ Sädeli. Mul oll ka' hüä miil ettekandõ aol sääl näidega' olla'.

1. septembril ma olli ka' Setomaa hariduspivol ja pei sääl väiko kõnnõ. Ma soovõ, ot latsõ' tunnõsi' õks huvvi seto kultuuri ja keele vasta. Lat-siaid kõrrald mullõ parra üllä-tüse ja pand ülebootska uma pilli perrä kargamma – hariduspivol helisi Zetodõ laul „Kergo-tamine“ ja kõik latsõ' tandsõ' ütehkuuh huss-tandsu.

Läbi näide kõigi sündmüisi ma tundõsõ, ot ülebootska olla' olõ-õi õnnõ pidolik avu-aamõt, a ka' vastutus. Hüä miil om kavvu' ja Setomaad ja seto rahvast esindä'.

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.



Vabarna Jalmar.

Tõnissoo Silveri pilt



Nuursootska Bergi Emilia.

Eräkogo pilt

Seto kultuuri tutvustaminõ Soomõ noorilõ

31. augustil oll Setomaal Treskih nuurifestival KIFT, mia kõrraldõdi Tarto 2024 Extendedi nuuri puult.

Noorõ' tull'i kokko Treski Kiiünü, festival tähist kooli-aestaga päalenakkamist. Päävä joosul olli' tüütärõ', koh opiti brändikujondamist Vabarna Jalmar juhendamisõl, pildistämist Pedaja Martiniga', aoga' ümbrekaunist Adra Angelaga ja anti nõvvo, ot kuvvamuudu koolistressiga' kõrda saia'. Lava pääl esini' mitmõ' artisti', näide

siäh Nuuribänd Plagiast ja Võro Muusikakooli bänd.

Ma' üteh Saarekivi Katarina-Leega' ja sootska Laaneotsa Annela ja ülebootska Vabarna Jalmariga' tutvusti Soomõ noorilõ Setomaad. Ütehkuuh mi opsi näile laula, tandsa ja tsõõrimänga ja mi kõnõli seto kombist. Tuu and külälisilõ võimalusõ saia' inäbä tiidä' seto kultuurist. Mi Katarinaga' olõ nuuriprogrammi Extended vilistläse'.

BERGI EMILIA

Helbi küläh avati infotahvli ja laulõti aegumatuid seltskonnalaulõ

Suvinõ Setomaa om pidohõngulinõ. Võoralõ või tunduda', ot paigapäälne rahvas tüüd tiiki-i, üts pido tõsõ otsa, a õga pido ettevalmistus nõud siski hulga egäsugumaist rabõlõmist. Eriti väikõh paigah, koh inemiisi veidüvõitu.

Piiriviirne egäpääväelo om siih veidü tõistmuudu ku sise-puulsõl rahval. Sa nigu olõt uma maa ja käumistõ pere-miis ja nigu ei olõ' kah. Mõtsa minemises piat lupa küsümä, tõsõ põlluveere mano mine-misest piat teedä' andma õga kõrd. A plussõ om kah. Piirival-vuri' omma' tarõ takah pia egä päiv ja või vitä', ot saat sõna jut-tugi tougada'. Latsõlatsõ' võiva' näide käest ütte ku tõist tarka küsüdä' jne.

Helbi om üts noist piirivee-ritsist paigost, a küllä om nim-madu joba aoraamatih 1652. aastagal. Pikk aolugu, võit tuu pääle, hää lugõja, üteldä'. Toda tiidmist piassi hoitma ja küläh elänü inemiisi mitte unõh-tamma. Nii saigi mineväl aas-tagal pääle pikembät külä vaik-

ello pantu mälestuskivi ja tet-tüs platsikõnõ ütele kuulsam-balõ seto leelonaasele Miku Odele timä 100. surma-aasta-päävä märkmises. Soo aasta oll'

väiku edesimine ja teimi külä-seltsi iistvõtmisõl platsi kõr-valõ ka infotahvli külä aoluust ja väiku kumardusõ leelonai-silõ. Väikesi asju kokko pandõh

saava' näist joba suurõmba'.

17. põimukuu pääväs oll' vällä hõigat pidolik tahvli ava-minõ ja päävällojangu kontsert üteh Lumijärve muusikidõga. Oll' tulõjit lähkolt ja kavvõmbast. Oll' uma külä rahvas, oll' Võromaa inemiisi ni pääliina-rahvast, tulõja oll' esiki Soomõ-maalt. Ja muidogi oll' ka taiva-alonõ vikõrkaart täüs ni tull' ka vahepääl vihma. A kunas tedä ei tulõ'?

A kedä es olõ'? Ütski kul-tuurivedosnik vai vallaamõt-nik külh väikeistõ Helbi küllä es tii' ummi jalajälgi. Setomaal om muidogi suurõmbit paiku ja tähtsambit üritüisi ja oll' tuulgi pääväl. Tuust saami arvu. Ja oll' pühapäiv. A aiteh tulõjilõ, aiteh avitajilõ! Mullõ tundu, ot pido oll' hää. Ja sääne oll' ka pido-listõ arvaminõ. Kaemi ja piami plaani, kuimuudu edesi.

Üts arvaminõ, mis mullõ saadõti, om sääne: „Sellised hetked om südant soojendavad, liigutavad hingepõhjani ja on väekad ning ehedad.“

LINNAMÄE HELENA



Infotahvli Helbi külä aoluust.

Eräkogo pilt

Seto Käsitüü Kogo Vormsil

MTÜ Seto Käsitüü Kogo liikmidõ suvõlõpu oppõ- ja inspiratsioonik'auk vei meid eestirootslaisi ratu pääle. Mineväl aestagal mi käve Ruhnu saarõ pääl, sool aestagal sõidi praamiga Ormsõ Vormsilõ Sviby sadamahe.

LINNUSÕ MARJE

Saar võtt meid vasta ilosa ilma ja hüvvi inõmisiga'. Edesi vei tii meid Pühä Olavi kerigu kogo-dusõ majja, koh meid võtt vasta Juhani Anu. Tä tutvust maia, kõnõl, midä tetäs ja õt talvitsõl aol om sääl jumalateenstüse'.

Kogodusõ huunõh saat ka' üüd olla' ja om küükki'. Soo reisi kõrraldaja oll Andresoni Sigre üteh Rajando Kristinaga', nä säi' kokko huvtava programmi.

Järgmäne kokkosaaminõ oll Timuski Henryga', kedä tiidvā' pallõ' setokõsõ'. Timä iistvidā-misõl ollegi' saarõga' tutvast saaminõ. A edimäne kauk oll meele kõigilõ tiidmāldā', tä vei meid küllā Ahvena Marika sõbranna esä Rosenbladi Harri mano, kiä' om üts kolmõst viimātsest põlitsõst vormsilasõst. Tä oll meid valms vasta võtma viietõistmintalitsõ ettetiidā-andmisõga', hindā ello ja tallo tutvustamma ja uma ilosat lil-liaida näütämmä. Suurt huvvi pakk savvumaja, koh kalla ja lihha suitstõdas ja vanastõ keedet i sääl eläjlõ süvvā'. Ja muidogi' aid – floksi', gladiooli', jur-jeni' – ilmadu ilosa' häiermü'.

Henry juhatusõl sõidi edesi lāttidõ mano ja Prästvike järve kaema. Suurallikas om Präst-vike järve põhapuul lāttidõst kõgõ suurõp. Meele, kiä' mi tiiā ilosit puhta viiga' lāttit, oll lätte nägeminõ hiiditv. Lāteht kati' ka' suurõ' halja' niitvetikidõ kogomi', veereh puu', võsa, ümbretsõõri suu. Tuud vett taha-as kiäki' maitsa'.

Suurallikalt vii 2 km jalotus-tii kaemistorni mano ja Lub-jakunka vai Raviallika mano. Muidogi' jätā-ās kiäki' pand-malda' silmi pääle lättevelt ja mõskmast ummi kässi, mia' omma' näpotüülisilõ kõgõ tähtsābā' ja kallis vara. Mitmõ' meist lātsi' ka' jalgupiteh vii sisse, õt nuidki' tervendā'.

Saarõ keskpaigah om 1604. aestagal ehitet Suuremõisa ahi-varomõ'. Mõisa maiõ pääl elāni' ruutslasõ' olli' vaba' talopuja', a halõstamalda' mõisnik kamand nõiõdegā' ku perisõrjõga'. Tuuperäst olli' mitmõ' kohtoh-kaumisõ' ja talopuja' käve' Rootsi kuniga ja Vinne keisri mano õigust takah ajamah.

Päävä viimāne külāhkaug oll perekund Talli Vormsi Galerihhe Tallide Talli. Talli Kahro ehit üteh uma abikaasaga' hindāle mõisa hobõsõtallist elomaja ja galerii. Sääl sis nä no' tutvustasõ' uma perre tõid. Kahro vanõba', vele', näide latsõ' – kõik tegelese' kunstiga'. Talli tõõsõ kõrra pääle olli' säet lihtsa' magahusõkotusõ'.

Vormsi kerik

Nelāpäävātsel pääväl mi lātsi Vormsi kerikohe. Sääl võtt meid vasta keriguoppaja Rajando



Vormsi rahvarõividõ esitlõsel.

Seto Käsitüü Kogo pill

Ants. Tä tutvust väiga' huv-tavalt saarõ aoluku, kerkot ja surnuaida.

Arvatas, õt Vormsi saarõ pääl naksi' kõgõpäält elämä Skandi-naavia lõunõkaldõ puult tulnu' kalamehe'-hülgeküti' umbõs edimātsel aestagatuhandõl pKr. Ildabast aoluust om tiidā' kats suurõbat ruutslaisi siia' elāmatulõmist, 13. saandi ede-otsah Õlandi põhajaost ja saandi tõõsõl poolõl Soomõ rannast. Vormsi pääle ammut-sõl aol elämä tulõkit näütās saarõ skandinaaviaperāne nimi Ormsõ (hussisaar). Jutta perrā om saar saanu' nime islandi vii-kingi Ormi („huss“) perrā.

Vormsi kerik om ehitet 13. saandil ja pühendet Pühä Ola-vilõ, kiä' oll ruutslaisi kõgõ kuulsap pühāk. Edimāne kerik oll täks puinõ ristküligukujoli-tsõ plaaniga'. Puidõ kerigu külge om ehitet illos kesk-aost peri võlvit altar. Arvatas, õt kerik ehitedi aestagal 1270. Siia' käve' palvõrānduri'. Keriguagu peeti kooni' tõõsõ ilma-sõani'. Vormsi ruutslaisi aolugu saarõ pääl sai läbi aestagil 1943–1944, ku pia kõik pagõsi' nõukogodõ võimu iist ar', pää-mātselt Ruutsi.

Nõukogodõ võim kiild kerigu-ao pidāmisõ. Kerik riisuti ja kolhoosi aol sai tuust laohoonõh. Ku Eestimaal naksi' puhkma vabadusõ tuulõ', sis 1988. aestagal naati vormsilaisi abiga' kerkot jäl' kobendamma ja kõrda säet Vormsi Pühä Olavi kerik pühitsedi vahtsõlt olavi-pääväl 29. juulil 1990.

Kerigu man om matusõ-aid, koh om alalõ päält 300 pääväristi – tsõõririisti. Risti' omma' vormsilasõ' eis' tennü'. Sagõhõhe omma' riste pääl külli nime', mõntkõrd ka' talo nimi, piaaigu kõõ om perre-märk. Sagõhõhe om riste pääl mitu aestagaarvu, mia' näütāse' surmaaigu. Perremärke om viil ka' 1940. aestaga riste pääl.

Vormsi rahvarõiva'

Hullo külākeskusõh mi käve näpotüütarõh, koh meele Vormsi Käsitüüseltsi tegemisi tutvusti' Juhani Anu, Isbergi Veronika ja Veedleri Sirje. Selts om aestagast 2000, ku saarõ naisil oll suur tahtminõ ja joud ütehkuuh midāgi' tetā'. Müügi-letih oll ostmisõst vähä keraa-mikat, sepätüüd, koet kraami ja Vormsi vardidõkottõ.

Vormsi rahvarõivit tutvusti' Isbergi Koit ja Veronika. Oll rõi-vilõ säädmīnõ. Mi olõ harinu' tuuga', õt külālisilõ vai külā-lisilõ pandas sālga rahvarõiva'. A siih oll tõistmuudu. Rõiva' oll tennü' Veronika ERMi rahva-rõivakoolih. Edimālt tä plaanõ tetā' rõiva' õnnõ hindāle, a sis sai arvu, õt kuis tä ütsindā kau rahvarõividõga', õt vaia õks ka' mehele tetā' rõiva'. Nii sis tä tekkki' rahvarõivakoolih rõiva' hindāle ja uma mehele Koidulõ.

Nä anni' meele väiko etendüse – pido pääle mine-kist tull hinnāst ilostõ rõi-vihe säädā'. Kõgõpäält kängiti jala', avitõdi üstõist nõpse ja

ehitidõ kinnipandmisõ man. Ja ku ilostõ Veronika kõnõl rõividõ tegemisõ luku.

Sviby külāh Pearse (Pears-gården) taloh, koh om Vormsi Talomuuseum, võtt meid vasta Erkmanni Egon. Muuseum om kodokandiiühingu puult luud. Tüüpilinõ rannaruutsi talo om vahtsõlt üles tett vannu pilte, kirālikõ lāttidõ ja sõa aol Ruutsi pagõhõnu' vormsilaisi mäles-tüisi perrā.

Huunil omma' uhkõ' ruuka-tusõ'. Kaemisõst om vällä säet vannu tüüriistu, rõivit, pilte. Mi suur huvi oll kaia' kaal-kuukõ, mia' omma' puust vällä voolit kaala perrā. Vahtsõst om üles ehitet traditsioonilinõ sav-vusann, mia om tävveste tüü-kõrrah. Laut om ümbre säet roomist, koh saat opitar'i, kont-serte, näütüisi kõrralda'.

Muuseum tutvustas ka' Österblomi Lars Johanit, kiä' elli saarõ pääl 13 aestakka ja jätt ummi tegemisiga' saarõ-rahva harimistõ, kasvatuistõ ja ello suurõ jäle. Timä luud om kol' koolimaia ja mitmit palvõ-maiu. Samah tä kiild ar' tradit-sioonilitsõ vormsi pilli – tal-harpa mängmisõ, häõt pilli'. Tä muut ummi käskaga' naisi rahvarõivit, keelteh käüse' (hammõ'), tuuperäst õt ku nõs-tat kae' üles, sis paistus palās iho. Naati Kauma sitsirõivast pluusõga'.

Pääle lõõnõht mi sõidi läänepoolõ Saxby tulõtorni mano.

Tiipääl mi lātsi Timuski Henry koto kaema, koh timä

imä näüdās meele näide maia ja kõnõl umast perrest. Saxby tulõtorn om 19 m kõrgõ ja oll edimāne Gordoni tüüpi malm-tulõtorn. 1864. aestagal eihet tulõtorn monteeriti Inglismaal valmistõt palost. Tulõtorn om külālisi jaost vallalõ ja nii mi sis ronõgi' müüdä reppe üles, õt kaia' merd ja saart. Õdagu mi käve õks viil viih ka'.

Edesi mi lātsi väikohe arm-sahe kodokohvkohe – Kõstri Kohvkohe. Sääl toimõtasõ' Kulli Liina ja Rikka Kalmer. Hüā kohvi kõrvalõ mi proomõ per-naase küdset kuukõ ja saiakõisi ja kulssi näide luku.

Moropääl päävākāeh tut-vusti' ja mänge' meele näio' Liise ja Katarina talharpat. Vanastõ mänge' talharpat õnnõ mehe', täāmbātsel pääväl mängvā' kõik, kiä' tahtva'. Liise om opnu' pillimāngu ütesä aes-takka, Katarina viis aestakka. Sõoaestagatsõl rahvamuusiga-pidol mänge' hiiu kandlõ pilli-rühm ja Vormsi noorõ' pilli-māngjā'. Üteh Puuluubiga' omma' nä esinenü' Vilāndi Fol-gil ja muialgi'.

Rahvatands liikumistunnih

Riide hummogu mi käve kaemah Vormsi latsiaid-põhi-kuuli. Sool aestagal lāts kuuli 19 last. Meele näüdāti klassi-roomõ, kõnõldi oppõkõrraldu-sõst. Näütüsest inglisõ keeleh omma' rühmātunni' säänest-muudu, õt kõik latsõ' edimāt-sest kooni' ütsāndā klassini'

omma' kuuh. Nii saa tetā' tege-misi, midä muido väiko klas-siga' saa-ai.

Liikumistunnih om rahva-tands. Meilgi' võisi' sama-nii olla', õt edimātsest klas-sist pääle om üts liikumisõ tunn rahvatands. Sääl võisi' opada' seto tandsa, perimüs-tandsa ja vaest ka' pruumi' saia' tandsupeolõ.

Tüdrokõisi näpotüütunni' omma' eriprogrammi alosõl, koh näpotüüppaja, kiä' om ka' kohalik näpotüüseldsi liigõh, juhendas rahvarõividõ tege-mist. Kuul kink koolilõpõtajalõ kurrutõt rahvarõivaündrigu ja vüü, nii õt latsõ' saava' hindāle uma' rahvarõiva'.

Sood teemat edesi mõtõl-dõh võisi' meilgi' siih Seto-maal sama tetā'. Ku tehnikā' selge', naatas tegemā erinevvi rahvarõivaesemit ja kooli lõpõtõh ommaki' rõiva' olõ-mah. Vald avitas umalt puult ja vaest tulõva' üteh ka' latsõ-vanõba', selle õt rõivit om vaia nii tüdrokõisilõ ku poiskõisilõ. Tuu avitasi' kasvata' identiteedi tunnõht – sa kuulut siia' Seto-maalõ, sa kaut uhkusõga' seto rõivih. Meil olõ-õi lõpõtāiji nii hulga, õt tuu kausi' vallalõ üle jou.

Koolimajah mi trehvisi ka' Vormsi valla kultuuri- ja kogo-kunnaspetsialisti Juhti Üllega', kiä' tutvust kultuurivaldkunna tegemisi.

Suur teno kõrraldajilõ ja vastavõtjilõ!

Tõlknū' Sarvõ Õiõ.

Kriimsilmä ütesä ammetit

5. Väikese' poodi'. Ütsäkümnnendidõ edimäne puul

OJAMETSA LEA

Ütsäkümne neländäl aastagal sai keskuul lõpõtõdus. Olli säidsetõist aastakka vana.

Ülikuuli sissepääsemisõ olli takistõdu. Tuul aastal panti pia õgal puul ingliso keele eksam lisast. A mu ingliso keele opingu' olli' poolikust jäänü'. Ku ma katsandahe klassi latsi, olli mi kõva ingliso keele oppaja ar' tõistõ kuuli tüühü lannü. Tahtsõ veiga oppajalõ sinnä' järgi minnä', a minnu õs lasta', õs kullõ' vanõmba', ei klassijuhataja õga kooli direktor. Kiilt tuli' oppama verinoorõ', kiä' sagõhõhe vahetu'. Niimuudu õs tulõ' opmisõst inämp midägi vällä. A umal käel opmisõ jaost olli ma tuul aol võipolla' liisnalt laisk. Plaan olli' kodotaloh aasta müüidä saata' ja sis kaia', kohe uma saatust suunada'. Tahtsõ minnä' dekoratsiooni opma, tuu olli' üle aasta Pärnuh.

Jätä' no viil noorõ' ripõndõma, sis nakas elo näid esi oppama ... Klassisõsar ai pääle, õt läämi suurdõ liina hüä elo pääle. Täl jo kõik valmist kaetu, elämisõ paik ni tüükotus üteh Talina poodih.

Kotost õs taheta' Talinahe lubada'. Pagõsi kotost ar'. Tuu olli' ku suur seiklus. Päivä tüül ja õdagidõ suvist Talinat avastamah. Tüükotusõst olli' üts magalarajooni söögipuut. Tüü juhatõdi kätte. Olli' õnnõ kats tüü-ülesannõht: limonaadi- ja viipudelit laost plockkõ viisi saali tuvva' ja vallalõ kile seest kisku' ni leti pääle ilostõ ritta säädä'. Tõõnõ ülesannõ olli' suurõst piimätsisternist piimä laskminõ. Inemisil olli' uma' pudeli' vai purgi' üteh ja tull' laska' kraanist õigõ kogus piimä näile.

Tuu piimälaskminõ olli' üts antsak tüü. Kraani pidi niimuudu käändmä, õt piim ütelisõlt joosõssi. Lobistada' olõ-s illoõ. Puultühäst paagist juusk tõistmuudu ku täüs paagist, pikkä kogõmust ka olõ-s ... Ja piimätünnü man pidi hõstõ viisakas olõma. Suurõmp osa puutlõjast kõnõli' vinne keeleh, piimä lätsimi laskma, ku kiä hõigaõ, õt taht.

Põhitüü olli' limonaadipudelidõ kandminõ. No küll juudi pallõ limonaati päälinah! Sai mitmõkeisi nuid pudelit plockkõ viisi veetüs ja säetüs. Rassõ ka olli'. Kää' sai' tugõvast. Nõstmisõst. Miilde om jäänü pää-



Parhillsõh külamajah olli' umal aol ka kauplus.

väst-päivä võõra' näo', Raadio2 muusiga ja lõppõmalda arv värmiltsi limonaadipudelit.

Koon' sai villänd. Kokko olli tüül tsirka kolm nädälit. Võti otsusõ vasta ja tull' ar' kodo tagasi. No' olli' mul tüüvest-luisi tarbõst valmis kats vastust, õt olli tüütänu kaalukuah ja Talina toidupoodih. Meil olli' jo hüä mitu aastakka vahtsõnõ Eesti Vabariik ja tüü otsmisõl eräettevõtja' tei' tüüintervjuusit, õt ku pallõ tüükogõmust ka om noorõl inemisõl.

Olli kotoh vaest mõnõ päevä saanu olla', ku külä seest tulti sõnaga, õt võipolla' ma tulõ vahtsõst avatu puuti puhkõ-päivi andma. Oh sa mait! Latsi kohalõ. Küsüti, kas arvuta' mõista ja midä tennü inne olõ. Olliki' valmismõtõldu vastusõ' nii ku varnast võtta'. Mu tüükogõmusõst piisas küll ja näüdätigi joba ette, kuis arvõlavva pääl rehkendä' tulõ, ja õt hüä, ku õks pääga ka tehte üle kontrollit. Kaalukauba hinna rehkendamisõst olli' ka patareidega kalkulaator abis. Seletedi tüütaso ka ar', pallõ saa, ja naksigi pääle.

Tuu olli' tsillõkõnõ poodikõnõ Uusvada küläh, koh tull' müvvä' süüki nii inemisilõ ku lemmikloomõlõ, juuki nii kraadiga ku ilma, hulgalisõlt välismaisit maiustuisi ja nipet-näpet kraami kodo tarbõst. Ostja' olli' uma kandi inemisõ', kõik tutvva', nä hoi' minnu hõstõ ja olli' sõbraligu'. Ülemus ka sääne selge sõnaga, rahulik ja häätahtlik, ku vaja olli' midä seletä'-opada' mullõ.

Ruttu sai selgest, ku suurt tükkü vorsti lõigada', õt ostjalõ täpselt küsütü grammi perrä saasi'. Tuul aol olli' süük suuri pakkõga lahtitsõlt müügil, õgalõ ütele säält siis soovi perrä jaotõdi. Müüki olli' tulnu uudiskraam jogurt. Külämemme' õs mõista' tuud hääli', sai õks nalja. Ka jogurtit olli' vahel suurõ pangiga, ostõti poolõ kilo viisi kilekoti sisse. Üldse olli' sääne aig, ku paki pääl kirä' naksi' olõma rohkõmp ingliso-ku vinnekeelitse'.

Olli veiga hoolsa rahaga, õt ei essüsi' tagasiandmisõ man. Tuulaiga olli' sääne antsak muud levinü, õt anti mitu rahatähte ja kõva helüga kinnitedi suu-

rõmp summa olõvat. Loodõti, õt müüja kiirustõdõh usk ja and niimuudu rohkõmp tagasi, ku piat. Veiga huulsa pidi olõma.

Mullõ raha miildüsi. Raha sahisõs. Ku ma väikene lats olli ja esä majandi rahhu kokko lugi ni aruandit kirof, sis ma sai rangõ järelvalvõ all rahaga mängi'. Esä opaõ, kuis rahha käeh hoita', ku tahat kipõlt kokko lukõ' ja niimuudu, õt ei essü'. Tuujaost olli' katõ rahatähe viisi lugõminõ. Mäledä, kuis ma ehidi põrmandul vaiba pääl rahavirnu. Kõõ ilosamba' olli' kümnerublatsõ'. No' olli' jo meil krooni'. Kroon olli' veiga illos raha. Suurõmp, värvilitsõmp. Om meeleh, õt mõni iäkaaslanõ nakaõ värisemä, ku suurt summat rahha pidi käeh hoitma. Ma õs pelgä' rahha.

Ütskõrd juhtu, õt ma anni ostjalõ võlssi tagasi. Ku õks kambaga puuti külämehe' tull' sis nä kõnõli' pallõ ja kõvastõ ja mutfugi ar' rehkendäminõ. Ku sis märkus tetti, õt veidõ sai tagasi, latsi' hindäl ka silmä' vallalõ, õt sai jah veidõ. Või ku tahtsõ sis ar' vai maa ala vaoda'. Essüdä' jo ei tohi'!

Samal poodipidäjal olli' viil kats puuti, Meremäel ni Obinit-sah. Ni minnu saadõti „komanderinguho". Vahtsõnõ rahvas, vahtsõ' nala' ja krutski'. Tüü olli' samanõ.

Toda aigu anti kraami ka vihigu pääle. Ku inemisõl par-rahe rahha õs olõ' ja poodipidäja usald' tedä, sis olli' tä nimi vihiguho kiroto. Sääl peeti sis arvõstust, pallõ om võlah ja midä om ar masnu.

Üts keerulisimp ülesannõ olli' seletä' ostjalõ, ku inämp õs lubata' tälle kriipsu pääle anda'. Summa olli' suurõst kasunu ja tagasisaaminõ riski all. Nuu' tükse' õks ka säntse' veidõ joobõrdaja' olõma. Küll nä keelidi' ja meelidi', seledä' näile sis... Kurjostama nakat, nakasõ' nimä' kah kurja kiskma. Õks hüäga pidi pruuvma. Kõigiga tull' kuigi hüäga läbi saia', sis olti vasta ka häätahtligu'. Niimuudu sai paari kuu jago müüjäh tüütedus.

Süküs tull' pääle ja trehvisi ar' pagarikuuli minemä. Järgminõ suvi võidsõ julgõlt üldä', õt olõ juba kogõmuusiga poodimüüjä. Veli kutõ suvõst Vastsõliina

Aguli puuti puhkuisi andma. Tüü olli' samanõ, a rahvast rohkõmp, kaup rohkõmp, üles-andit rohkõmp. AS Agulil olli' kats puuti, suurõmp ja vähämp. Vähämbäh käve rohkõmp kohalik rahvas, sääli olli' pia niisamatõ ku kodokandih, sõbralik, rahulik, sai ümbruskonna inemisiga tutvast. A suurõh poodih käve kõva andminõ, rahvast pallõ, kiirus pääl, mitmõkeisi tüül. Ütstõõsõ ala muudku teenindimi ostjit. Õdagidõ olli läbi, ku „läti raha".

Suvõst olli' plaanitu Vastsõliina suur laat kõrraldada'. Tuust sai ku suur pido. Riide päälõõunast koon' pühapäevä ildaõdaguni vällä. Vastsõliinast olli' saanu ku määne suurliina kaubaväljak. Müüdi kõiksagamast kraami, säänest ka, midä olõ-s viil ihosilmäga nännügi. Muusiga mängõ kõik aig, klouni' ja songlõõri' jalodi' ringi. Tivoli lõbustuspargi atraktsiooni' olli' ka kohalõ tuudu. Aladini vaibaga pidi õks vööri ar' sõitmah käümä pia õgaüts, kes laadalõ tull'. Järjekõrd olli' kõik aig takah. Indiaanikostüümih mehe' mõi' paaniflõõdimuusika kasette.

Rahvast olli' allõv täüs, Aguli puut pand' müügitelgi püstü, kos müüdi õlut, süüki-juuki. Minnu panti ka sis abis tõistõlõ telgi ala tüühhü. Vot ku muido olli' poodih kipõ teenindüs, sis sääli telgi all õdagidõ olli' kolm kõrda kipõmp. Üts hamburgeri valmistemisõ ja olõ välläjagaminõ muudku käve. Suurõh rahvamassih pidi hõstõ miilde jätmä, kes midä tellse ja õt tä tuu ka ilostõ kätte õigõhe saa.

Sai hindä kotsilõ tiidä', õt ma olõ suutõlinõ pää selge hoitma ka suurõh arvutamisõ virvarrih. Sai kokõ' kiirsuhtlõmist meeskonna vaihõl. Pikält olõ-s kellegi midägi aigu seletä'. Kõõ suhtlus käve rutuga ja konkreetselt: Võta' üle! Tuu' laost ketsupit! Kas sai kätte? Tii' salatit mano! Kats burgerit! Nelli olt! Vala' viis pitsi viina!

Niimuudu tulõdõ sõrah, muusiga rütmih, üüpümmeh pikält, koon' rahvas latsi magama, õt hummogu jal alosta'.

Sääne katõ suvõ kogõmus eri poodõh ja laadatelgi all and' julgusõ ütskõik mäntseh poodih tüüle naada'. Olõ edetsisõh eloh mitmõlgi puul käünü abist, ku om vaja kedägi asõndada' leti takah. Sai uma' edimäts'e klienteendindusõ kuldreegli' selgest. Nuist kõõ tähtsämp om, õt klient om kuningas.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com
Toimõtaja (lisalet Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee

Keeletoimõtaja Palmi Silvi

Seto keele tõlkja Sarvõ Õio

Külesäädmine Lööpri Priit

Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Alumaie Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Õio, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalet Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata': kauksiyille@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata': rein.jarvelill@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Obinita vanõbaiälitsõ' ja näide vahtsõ' sõbrakõsõ' Väätsält

6. augustil tull suur bussitäüs vanõbaiälitsi inõmisi Väätsält (Järva maakund) Setomaad kaema ja teno toolõ trehvisi ka' ma' näid nägemä ja näidega' jutatamma.

Ku kiäki' tulõ küllä, sis kõõ om hüä miil, ja ku viil tulõ tunnõh, õt mi võisi' tõõnõgi' kõrd kokko saia', sis tuu om nii ku minkõgi' vahtsõ alostus.

Näil om tett MTÜ Eakatõ Seltis Ristikhein ja läbi uma seltsi nä kõrraldasõgi' hindäle meelelitsi ja iälitsi tegemisi,

opmisi, kaumisi.

Obinitast ar' minneh näide iistvidäjä Küti Elle (Elle Kütt) üteli, õt nä nakasõ' no' kõrraga' meid küllä uutma.

Üts kuukõnõ om müüidä lannü' ja säetäski' jo kokko plaani, õt edimäne kauk Väätsäle ar' tetä', õt kaia' uma silmäga', kuvvamuudu Järva maakunna ristikhainakõsõ' eläse', minkõga' kamandasõ' ja midä mi saasi' näide tegemisist ja olõkist oppi'.

SARVÕ ÕIO



Väätsä külläisiga Lauuimä man.

Eräkögo pilt

Algavast õppeaastast Setomaa koolides

Meie ainulaadses kobarkoolis Setomaal algab teine õppeaasta.

PILLE LIBLIK

Setomaa koolide direktor

Aasta tagasi augustis Treskis saime toetust Pekolt, ülembootskalt, nuursootskalt ja ülempreestri. Eelmine õppeaasta tõestas, et üheskoos suudamegi rohkem. Hea tunne on jagada Setomaa vallalehe lugejatega koolide edenemist ja plaane algavaks õppeaastaks.

Kevadel lõpetas Setomaal põhikooli 27 õpilast, neist neli kiitusega: Meremäel seitse, Mikitamäel viis, Värskas 14. Gümnaasiumi lõpetas 11 noort, sh üks hõbemedaliga.

Rõõm on näha, et september hakkab lõppema, kuid õpilaste nägudest paistab ikka veel eluvus ja heatahtlikkus. Iga laps õpib täpselt nii, nagu lubavad tema võimed, ja meie õpetajad on valmis pakkuma lastele tuge nii akadeemilises kui pädevuspõhises õppes, silmas pidades kooli väärtusi ja eripära.

Uuendused õppe sisu korraldamises. Austame seto kultuuri ja peame lugu teistest kultuuridest, sest kultuuriteadlikkus on meie üks eripäradest. 6. klassis algas hispaania keele õpe, sest see võõrkeel osutus lapsevanemate seas läbi viidud küsitluse põhjal kõige populaarsemaks. Hispaania keele õpe Mikitamäel ja Meremäel toimub hübriidselt ja õpetaja liigub eri nädalatel kahe õppekoha vahel. Õppekohas on tagatud õpilaste turvalisus tunnis. Hübriidõpe on meie koolis uus, kuid mujal Eestis juba hästi levinud. Võõrkeelteoskus on väärtus. Meie õpilastel on privileeg õppida võõrkeeli, sh inglise keelt õpetajatelt, kellele õpitav keel on emakeel.

Setomaa koolides alustas tööd rida täiesti uusi õpetajaid: Värskas hispaania ja inglise keele õpetaja Sandra Real Avila, inglise keele õpetaja Lauren Satsi, loodusainete õpetajad Rait Haabsaar ja Kaia Tohu, Meremäel klassiõpetaja Annabel Mäeste, sotsiaaltöötajad Maksim Nikitin ja inglise ning vene keele õpetaja Irina Stelmach. Kooli naasid Emeri Roots ja Reelika Kalder. Värskas alustas tööd õppe-



Uue kooliaasta avaaktusel kõlab hümn.

Fotod: Reigo Teervalt



Setomaa Kooli esimene klass.

Õpilaste arv Setomaa valla koolides 2025/2026. õppeaastal

Klass	Värskas	Mikita-mäe	Mere-mäe	Obinitsa	Klass	Kooli-aste	Kool
1	12	4	3	6	25	71	131
2	12	5	0	6	23		
3	10	7	3	3	23		
4	7	6	3	4	20	60	
5	16	4	4		24		
6	10	4	2		16		
7	12	6	5		23	73	100
8	17	7	5		29		
9	13	4	4		21		
10	7				7	27	
11	9				9		
12	11				11		
	136	47	29	19			

ja kogukonnajuhina Jane Raud. Ootame oma meeskonda eripedagoogi. Iga õpetaja aitab luua meie kooli nägu ja lugu.

Õppimise aja korraldusest. Suures meedias augustis arutelu tekitanud tundide algus Setomaa koolis sel aastal ei puuduta. Õppekohtades algavad tunnid nagu eelmisel aastal. Esmaspäeviti tagab meie päevakava jätkuvalt infovahetuse kõikide õppekohtade vahel. Info jagamine ja planeeritud aeg koostööks on oluline võti üksteise paremaks mõistmiseks. Väike lisandus teisi päeva kavas on seotud väärtuskasvatuse tähtsusega. Anname õpilastele koolipäevas aja arutada koos klassijuhatajatega selle üle, mis on õige, mis väär, mis on Setomaa koolide väärtused ja eripära ja miks just need. Selleks on tunniplaanis 1.–6. klassi õpilastele väärtusõpetuse tund, mida annab klassijuhataja. 7.–12. klassini on nädala kavasse plaanitud klassi õpilaste koostööaeg, kus samuti arutatakse õpilaste jaoks olulisi teemasid. Õpilased tahavad arutada ja rääkida. Meie ülesanne on anda neile selleks koolipäevas aega, mitte kiirustades, vaid rahulikult ära kuulates.

Ühtlasi otsime lahendusi, kuidas tagada riiklik nõue anda

õpilastele rohkem aega õues liikumiseks koolipäeva kestel. Igas õppekohas saab olema koolikell – sellegagi loome paremaid tingimusi õpilastele väljas aja veetmiseks – õues liikumine võimalikult palju on meie privileeg lisaks ette nähtud 20 minutile.

Paremaks infovahetuseks ja selleks, et õpilasesinduse koostöö eri õppekohtades oleks tõhusam, soetasime riigi toel kolme õppekohta tänapäevase videokonverentsi süsteemi. Selle abil hoiame kokku aega ja raha transpordile.

Peagi alustavad aktiivset hooaega õpilasesindus, hooelugu ja õpetajate töörühmad – korralikud seadmed soodustavad koostööd õppekohtade vahel. Liigume oma plaanidega selles suunas, et kool on koht õppimiseks nagu koht töötamiseks: tööpäeva jooksul on vaja tegeleda erinevate teemadega ja selleks on vaja osata kasutada aega ning kaasaegseid seadmeid erineval viisil.

Vaimne ja füüsiline turvalisus. Eelmisel aastal uuendatud kokkulepped selle kohta, kuidas koolis suhelda, on septembris juba klassides üle vaadatud ja üheskoos suvel ununenud kokkulepped meelde tuletatud. Turvalisus tähendab

dab puhast ja libisemiskindlat koolimaja, turvavörke pallisaali akende ees. Samavõrd tähendab see kaaslasest hoolivat turnimist ronimisseinal, madalseiklusrajal, aga tähendab ka kergliiklusratast, mis on õiget kasutamist. Kui laps tuleb kooli jalgratta või tõuksiga, siis tulgu ta ikka kiivriga. Igale olukorrale, mis ette tuleb, reageerime asjakohaselt. Turvalisusele saab igapäevaks aidata, rääkides probleemist otse sellega, kelle võimuses on asi lahendada. Hoiame igapäevaselt meele ühiselt alla kirjutatud koolirahu lepingut.

Meie koolide sõbralikud ja asjatundlikud haldustöötajad on samuti koolipere osana õpilastele eeskujuks nagu iga täiskasvanu, kes lastega kokku puutub. Haldustöötajad on tähtis tugi selleks, et õppimiseks tingimused oleksid olemas. Lõpusirgel on Mikitamäe õppekoha sööklamaja renoveerimine, Värskas koolimaja teise korruse fuajees parandamine akustikat ning kogunemise ajal saab nüüd rääkida ja kuulata arusaadavamalt. Igas õppekohas kaasajastasime sisustust ja sisekujundust.

Obinitsas avasime teise liitklassikomplekti, sest õppekoht on kasvanud 4-klassiliseks. Meremäel avatakse sel aastal 1. klass kolme õpilasega. Värskas astus 10. klassi seitse õpilast. Kokku on Setomaa koolides 231 õpilast: 1.–6. klassis 131 ja 7.–12. klassis 100.

Tõsiasi nagu paljudes väikekoolides, mille pidaja pingutab selle nimel, et lastel oleks võimalus õppida kodu lähedal, on see, et Mikitamäel ja Meremäel tegutsesid jätkuvalt liitklassid. Väike õpilaste arv nendes õppekohtades ei jätta meile teist võimalust. Nii nagu eelmisel aastal, kavandame taas õpetajatele liitklassis töötamise koolituse, et nad parimal moel saaksid tagada õppimise kvaliteedi.

Õppeaasta pakub võimalust tegutseda, teha vigu, õppida nii õnnestumistest kui eksimistest. Me hoolime üksteisest ja oma kogukonnast, toetume isendale ja koolide heatahtlikele sõpradele. Kui ees seisab võimalus näiv olukord, siis tuleb selle lahendamiseks pühenduda täie energiaga. Luban, et eesootav õppeaasta tuleb just nii põnev, kui põnevaks me ise selle teeme.

Võta jalad selga ja tule matkapäevale!

SIGNE ROOST

matkahuviline

Vananaistesuvi on täies hoos ja kutsub avastama mõnusaidsa matkaradu. Setomaal on loodus liikumiseks imelised võimalused ja eriti äge on seda teha üheskoos.

Euroopa Matkaliit tähistab 27. septembril üleüldisepalist matkapäeva, mille moto on tänavusel aastal „Austame

vett“. Kutsume ühisele matkale ümber Orsava järve koos kogunud matkajuhiga meie enda kandi ettevõttest Matkajuht. Koguneme laupäeval, 27. septembril kell 10 Setoman parklas, et üheskoos teele asuda ja kodukandi loodusega lähemalt sõbraks saada.

Tiir ümber järve võtab aega pisut üle kahe tunni. Lisaks mugavale riietusele ja jalatsitele võta kaasa veepudel. Kutsu kaasa ka lapsed, sõbrad, vane-

mad või hästi käituv lemmik.

Matk on kõigile tasuta! Boonuseks on matkajuhi teenus ja pärast tagasijõudmist kosutav supp Setomanis. Et koks oskaks paraja portsu leent valmis keeta, palume enda tulekust teada anda e-posti aadressil signe.roost@setomaa.ee või registreeru lingil <https://forms.gle/vk49bmzkDh9f6>.

Matka toetab Eesti-Läti programm „Ligipääsetavad matkarajad“.



Üleüroopaline matkapäev kutsub matkama.

Foto: Signe Roost



September on tarkusekuu

Setomaa vallas tähistati tarkusepäeva ühise haridus-peoga Värskas laululaval. See oli võimas tunne – 300 noort korraga üheskoos! Just sellistel hetkedel saab tõeliselt aru, milline vastutus on vallas oma järelkasvu ees. Me elame hajaasustuses ning meie keskused on väikesed. Seda olulisem on teha koostööd üle kogu valla kõigis valdkondades, et olla tugevam, atraktiivsem ja võimekam.

Koolide ja lasteaedade ühine juhtimine on toonud kaasa koostöörõõmu ning ühtlasema ja kõrgema taseme nii õppetöös kui võimalustes. Seda tuleb hoida ja pidevalt edasi arendada. Üks võtmekoht selle juures on usaldusliku ja koostöise õhkkonna loomine. Seetõttu on raske mõista, miks isegi valimisvõitluse ajal rünnatakse pahatahtlikult koole ja otsitakse vigu. See teeb haiget meie kõigile ning jätab hinge armid. Kinnitan: õppimine meie koolides ja lasteaedades on turvaline! Tagatud on korras õpperuumid ja kvalifitseeritud õpetajad. Vähe on olnud aastaid, mil koolimajadesse oleks investeeritud nii palju kui viimastel aegadel – ja see jätkub. Hoiame kokku ja panustame lastesse!

Eriti rõõmustav on, et Meremäe lasteaed liigub samm-sammult setokeelse rühma loomise suunas. See annab kindluse, et meie lapsed hoiavad pärandit hinges ja mees. Edu neile!

Majanduslikult on vald stabiilses seisus – tulude laekumine on planeeritud tasemel. See on meie ettevõtete hea töö ja kindla arengu tulemus. Näha on, et ettevõtjad investeerivad ja vaatavad tulevikku ka keerulistel aegadel. Näiteks OÜ Värskas Laht ehitab juurde ladustamishalle ja täiendab tehnoloogiat, OÜ Almar Puit panustab Valge Ristiküla arengusse ja kogukonda, Põlva Coop rajab Värskasse Konsumi, mis on piirkonnas läbi aegade suurim investeering jaekaubandusse, AS Värskas Vee-keskus renoveerib majutuskorpus, AS Värskas Originaal täiendab oma tootmistehnoloogiasid ja -liine. Loodan, et põllumehed on üle saamas madalseisust ning tulevik toob neile paremaid väljavaateid. Kindlasti on Setomaal veel palju huvitavaid investeeringuid, mis kinnitavad, et meie ettevõtjad seisavad tugevasti jalgal. Aitäh teile, ettevõtjad, ja lennukaid ideid edaspidiseks!

Olen järjest enam veendunud, et vald peab leidma võimalusi tugistruktuuride arendamiseks, mis kaudselt toetavad ettevõtlust. Olgu selleks mustkattega teed, tuletoorje veevõtukohtad, elektrivõimsused, vee- ja kanalisatsioonitrassid või muu vajalik – need on eelduseks ettevõtluse arengule.

Soovin kõigile head sügise algust!



RAUL KUDRE,
vallavanem

ALUSTAVA ETTEVÕTJA
baaskoolitus
16.10 kuni 28.11
Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus
Väimela

Vaata lähemalt: [www.setomaa.ee/ettevotja](#)

Austatud Setomaa valla elanikud!

Märkamatult on möödunud neli aastat ja Setomaa valla ajalukku kirjutatakse uus peatükk. Seda aega kokku võttes ei mõtle ma sellele, mitu õigusakti on vastu võetud või mitu istungit peetud. Soovin meenutada hetki, mis minule kui vallakodanikule ja volikogu esimehele on hingelähedased ning meelde jäänud.

Meenutades esimesi istungeid Setomaa vallavolikogu esimehena, pean tõdema, et need olid ärevad. Minu, uue inimese jaoks Setomaal oli elanike usalduse võitmine ning uude ametisse nimetamine väga suure vastutuse võtmine.

Mäletan, kuidas õppisin erinevaid õigusakte ja viisin end kurssi kohalike traditsioonidega. Mäletan, kui vallas ringi liikusin, siis räägiti ikka, et istungi ülekandeid jälgitakse väga suure huviga. Minule tõi see kaasa lisapinge, kuid samal ajal oli hea teada, et valla elanikud tunnevad huvi volikogu istungite vastu ning neid järele vaadates on võimalus olla kursis volikogu tööga. Toetan jätkuvalt mõtet, et istungite ülekanded oleksid järelevaadatavad ja kättesaadavad kõigile, kes tunnevad huvi oma kodukoha käekäigu vastu. Täna Reinu ja Einarit, kes ühise meeskonnana teevad tagasihoidlike tövahenditega vaadatava ülekande, mis pole lihtne, sest iga kuu on istung erinevas valla piirkonnas.

Mis maa see Setomaa on? See on maa, kus pole probleeme, vaid on ainult lahendused probleemidele. Ükskõik, milline uus korraldus riigi poolt tuleb, siis ikka proovitakse Setomaal leida lahendus või võimalus, et probleemi lahendada ning pakkuda välja uusi võimalusi ellujäämiseks. Setomaa on koht, kuhu julgetakse investeerida, kus toimub kogu aeg midagi.

Näitena saab tuua ettevõtluse. Vald on olnud aktiivne uute ettevõtlusvõimaluste loomisel. Ei saa jätta mainimata Obinitsa tööstusala arendamist. Obinitsast alguse saanud mustsõstra kasvatamine on viinud tänaseks selleni, et mustsõstar on Eestis väga populaarne ja toorainest on puudu jääk. Valmimas on uus toiduainetööstus, mis suurendab Võrumaal kasvatatavate põllumajandussaaduste väärtust ning põllumeestel tekib suurem põllusaaduste turustamise võimalus.

Selleks et luua piirkonda lisa väärtusi, hakati mõned aastad tagasi koolides mahetoidu osakaalu suurendama. Täna-seks päevaks on see idee levinud üle Eesti ning Setomaa saanud tuntust idee algatajana. Ka riik on kiitnud selle mõtte teostuse heaks.

Loodud on Setomaa Edendusfond ehk kogukonnalt kogukonnale fond, mis on aidanud nii mõnelgi ägedal ideel või ettevõtmisel saada tuult tiibadesse.

Setomaa valda on lisandunud mitmed uued turismiga tegelevad ettevõtted: Ilmaveere, Setoman, Treski, Seto Kapteni majutus, Kuksina Spordi- ja Vabaajakeskus jne. Uue ettevõtte pesupesemise teenuse pakkuja OÜ Ojee on kindel abiline nendele ettevõtetele.

Kindlat tuge kõigile huvilistele pakuvad Seto Käsitüü



URMAS SARJA

Setomaa Vallavolikogu esimees

Kogo, Seto Küük ning Setomaa Turism oma erinevate projektide ja ideedega.

Setomaa on looduslikult kaunis ja võrratu maa. Minu enda jaoks on väga tähtis hooldatud ja heakorrastatud vald. Iga aastaga muutub Setomaa tänu tublidele ja tegusatele inimestele meie ümber paremaks ja hoolitsetumaks. Seda on märgatud ning Setomaa kodud ja hooned on saanud mitmeid tunnustusi ka Eesti Vabariigi presidendilt.

Külade heakorrale on kindlasti kaasa aidanud Seto Kuningriigi viimine erinevatesse Setomaa küladesse. Ka mitme aasta pärast on näha, et siis korrastatud küla püütakse hoida sama kauni ja hoolitsetuna, kui see Seto Kuningriigi päeval külaliste jaoks oli. Iga aasta lisandub ka mõni uus küla, kus väärtustatakse oma kodukohta ning tekib ühtehoid ja teotahet täis kogukond. Mainimata ei saa jätta kogukonna initsiatiivi Miikse kiriku renoveerimisel.

Väga oluliseks pean heade elutingimuste ja hoolivuse pakumist inimestele, kes elavad hooldekodus. Kindlasti ei uskunud paljud, et Mikitamäel saab olema kaasaegne ning kindlasti Võrumaa üks kaunimaid hooldekodusid, kus elanikel on mugav ja turvaline olla.

Oluline on ära märkida, et aktiivselt on alustatud uute vee- ja kanalisatsioonitrasside ehitusega erinevates valla piirkondades, sest paraku ei jagu puhtast joogivett siiski igasse majapidamisse.

Nii palju kui võimalik toetatakse „Noored Setomaale“, ja „Hajaasustuse programmi“ kaudu elanikke. „Kortermajade toetus“ on küll tilluke, aga väikeste ja esmaste tööde teostamisel abiks ikka. Elementaarsed eluks vajalikud tingimused ning mõningased mugavused on alus

sellele, et inimesed sooviksid Setomaale jääda. Nende programmide mahtu tuleks kindlasti suurendada.

Setomaa on väga tuntud oma põnevate ürituste poolest, kuhu tullakse üle Eestimaa. Seto Kostipäiv, Seto Kuningriik, Lüübnitsa sibula- ja kalalaat, sõirapäiv, Treski Fest – need üritused ei vaja tutvustamist. Mulle meeldib, et Obinitsas on aktiivselt tegutsemas külateater. Olen kuulnud, et nii mitmedki turistid ei jätnud kasutamata võimalust teatri külastamiseks. „Seto Odüsseia“ etendus, mis löi laineid tervel kultuurimaastikul, on tunnustamist väärt.

Kindlasti pean ära märkima kõigi Võrumaa KOV-de oskust teha koostööd ja ühistes eesmärkides kokku leppida.

Setomaal elavad ühtehoidvad, sharidust hindavad, kultuuri ja traditsioone austavad, loodust hoidvad, ettevõtlikud inimesed. Tunnustust ja äramärkimist väärt on Setomaa hariduselu väärtustamine. Mütsi võib maha võtta kõigi ees, kes haridusse panustavad. Eriti oluline on lastevanemate panus kooli koostöös ja kaasamõtlemine, kuidas hariduselu edendada. Suur ja järjepidev töö on tehtud Obinitsa kogukonnaklasside loomisega ning Setomaa Lasteaia setokeelsete rühmadega. See kõik on töö tuleviku nimel, et seto identiteet, kultuur ja keel säiliks. Kahju on paraku sellest, et pole suudetud kõiki koolimajade remontida, aga loodan, et samm-sammult saab Setomaa ka need investeeringud tehtud. Hea on tõdeda, et Värskas õppekoha võimla ja garderoobid said uue ilme, Mikitamäe õppekoha söökla on renoveeritud. Täna toetajaid, kelle abiga need investeeringud said teoks.

Noored on meie tulevik. See, kuidas hinnatakse üle Eesti

meie noortekeskuste tööd, on esiletõstmist väärt. Erinevad projektid, üritused ja noortekeskuse töö ühteviimine kooli huvijuhi tööga on tegu, mille vastu tuntakse huvi üle Eesti ning sellega käiakse Setomaal tutvumas. Mõned üritused tekitavad kõigile palju elevust. Väga tore on Värskas toimuv Playback. See on üritus, mida oodatakse kogukonnas kohe väga. Tore on näha, et üritusel osalejad on lasteaialastest vilistlaste ja valla-töötajateni laval kaasa löömas ning täissaal alati kaasa elamas. Kindlasti tuleb suured tänu sõnad öelda ettevõtjatele, kes aitavad üritusel auhinnalauda katta. Ka õpilasfirmade laad on kindlasti üks Eesti suurimaid ja osavõtjaterohkeim.

Minu jaoks oli oluline kaks aastat tagasi toimunud õhtu noortega, kus üheskoos püüdisime aru saada volikogu tööst ja imiteerida volikogu istungit. Koostasime eelarvet, mille käigus igaüks kaitses oma ideed ja eesmärgi. Nii mõnelgi noorel tuli loobuda oma esialgsest ideest ja tõdeda, et see on veel toores või lausa ebavajalik. Tuli leida ka kompromisse, sõlmida kokkuleppeid tulevikuks, teha omavahel koostööd. Päeva lõpuks tõdesime, et raha ei kasva puu otsas ning selleks, et midagi ära teha, tuleb tõsiselt mõelda, erinevaid olukordi kaaluda ja arvele näha.

Meie valla eakad – nad on maa sool, keda ei tohi unustada. Igas valla nurgas toimetab oma eakate selts. Nende aastate jooksul oli mul au osaleda mitmetel eakate korraldatud üritustel ning kogesin, et iga kord üllatati millegi uue ja huvitavaga. Ja kui nad vajadid väikest tuge või abi, siis tuli ikka aidata.

Kuidas hoida kultuuri Setomaal? Leelokoorid, tantsijad, käsitöölised, muuseumitöötajad, kultuuritöötajad, pillimehed, perenaised, sõirameistrid, giidid – teie olete meie raudvara ja vanade traditsioonide edasi viijad. Üheks kultuuri hoidmise alustalaks on kindlasti rahvarõivaste kandmine. Õppereisil Saamimaa parlamenti esitasin endale küsimuse: „Miks ei võiks volikogu kanda seto rõivaid?“ Saami parlamendis kandis enamus liikmetest kohalikku rõvapärandit. Sellest reisist alates pidasin õigeks juhatada volikogu kaunitest ja mugavatest seto rahvarõivastes.

Lõpetuseks soovin ma välja tuua KULDSEID SÕNAD eesti räppari, meediajuhi ja turundaja Genka intervjuust:

„Meid on üks miljon. Meil on oma keel. Meil on oma kultuur. Meil on oma sats siin kosuväljakul. Meil on oma riik ja meid on nii vähe. Me oleme defitsiitkaup maailmas. Meid on üks miljon. Meil ei tohiks olla seda aega ja ruumi ja soovi nagu omavahel veel kakelda. Me ei saa seda nii väike rahvana endale lubada. Me peaksime olema selle üle rõõmsad, mis meil on, ja seda maailmale näitama. Kui me ole selline väike vääriskivi. Meil ei tohiks olla seda aega omavahel üldse nagu õiendada ja kakelda.“

Need sõnad on öeldud Eesti kohta, kuid sobivad suurepäraselt ka Setomaa kohta.

Soovin kõigile Setomaa elanikele ja sõpradele tugevat tervist, kõikide soovide täitumist ja rahulikku elukeskkonda Setomaal! Aitäh usalduse eest!



Sibulalaadalt tuleb osta ikka sibulaid.

Foto: Kersti Kinks

Lüübnitsa sibula- ja kalalaat tähistas 25 aasta juubelit

MAARJA SAARINE

Lüübnitsa sibula- ja kalalaada peakorraldaja

23. augustil kogunesid laadahuvilised Lüübnitsa külla, kus peeti juba 25. korda legendaarset sibula- ja kalalaata. See on laat, mis on kasvanud veerand sajandiga üheks Setomaa suurimaks ja oodatumaks laadaks. Kui esimesel laadal oli vaid kolm müüjat ja kaks ostjat, siis tänaseks on ostjate hulk kor-

dades ületanud müüjate arvu – seda kinnitasid nii tihedalt täitunud parklad kui ka rahvarohked kauplemisread.

Laada peamine kaup on ikka sibul – nii ka sel aastal. Lisaks leidis hulgaliselt kala, nii värskest suitsutatult kui kuivatatult. Kauplejad pakkusid ka talusaadusi, kodukäsitööd ja maiustusi. Külalastajad said sahvri talveks täita ning nautida ehtsat laadamelu.

Juubeliaasta puhul oli kavaskorraldada kultuuriprogramm,

mida aitas koos hoida Kristi Vals. Hommikupoole sai kuulata seto leelot Helmise esituses ning Lustiline keerutas jalga Seto Kuningriigi pillimehe Teppo Leo saatel. Ansambel Kõhuke tegi meeleolukat muusikat lõuna ajal ja pani publiku kaasa tantsima. Laste rõõmuks tegutses rõõmsameelne Lolala. Päeva krooniks oli Marju Läniku kontsert, mis sobis suurepäraselt laada lõpetuseks.

Sibula- ja kalalaat on rohkem kui lihtsalt kauplemiskoht – see

on kogukonna ja külaliste kohtumispaik, kus hoitakse au sees nii sibulakasvatuse kui ka kalapüügi traditsioone. Nii on laat ühtaegu Setomaa visiitkaart ja kogu piirkonna jaoks tähtis kultuurisündmus. Juubeliaasta laat jääb meelde melu, muusika ja inimeste siira rõõmuga.

Korraldajad tänavad südamest kõiki kauplejaid, vabahtlikke, toetajaid ja külalastajaid, kelle ühisest panusest sai võimalikuks see suur ja südame-lik laat.

Konkurss „Võru maakonna kaunis kodu” toimus juba 27. korda

Tänavuse aasta Eesti Kauni Kodu laureaat perekond Kund võõrustas 11. septembril oma kodus „Võru maakonna kauni kodu” tunnustamissündmust.

Käesoleval aastal esitasid omaavalitsused maakondlikule komisjonile kauni kodu konkursile hindamiseks 10 objekti. Kandidaatide hulgast tegi valiku Võrumaa Arenduskeskuse eest veetav maakondlik hindamiskomisjon. Võrumaa Arenduskeskus õnnitles kõiki konkursile esitatud kaunitest kodude omanikke. Konkursile esitatud kauniste objektide omanikele anti üle regionaal- ja põllumajandusministri tänukirjad ning igale perele kingiks Lõuna-Eesti Postimehe fotograafi Arvo Meeksi tehtud kaunid pildid. Muusikalist elamust pakkus Moonaküla Akadeemia.

Tegemist on osaga Eesti Kodukaunistamise Ühenduse üleriigilisest konkursist „Eesti kaunis kodu”, mille patroon on Eesti Vabariigi president. Eestvedajate sõnul on konkursi eesmärk ühiselt korrastatud, otstarbekalt planeeritud ja kauni elukeskkonna loomine. Hindamisel käsitletakse nelja suurt teemaderingi: terviklikku ruumimõju, heakorda, haljastust ja väikevorme. Konkursi „Võru maakonna kaunis kodu” 2025.

aasta kolm parimat pälvidvad traditsiooniliselt Eesti Vabariigi presidendi tunnustuse. Lisaks pälvidvad sel aastal eriojektide näol tunnustuse kaunis elurikas aed ja tark kodu Setomaal.

■ Kaunis elurikas aed Signe ja Meelis Kriguli kodu Setomaa vallas

Mällokivis elatakse loodusega sügavas kooskõlas. Siinne aed ei ole lihtsalt taimede kogum, vaid elav, hingav tervik, kus iga nurgake jutustab oma lugu. Selle mitmekesise aia kujunemisele on kaasa aidanud nii maastiku omapära kui ka Piusa jõe lähedus. Jõeäärne varjuline ala sulandub sujuvalt kõrgemate, päikeseliselmate kohtadega, kus õhus hõljub liivatee hõrk lõhn.

■ Tark kodu Kuksina spordi- ja vabaajakeskus Setomaa vallas

Kaks aastat tagasi oli see paik veel tavaline võsane nurgake Setomaa metsade vahel. Täna on Kuksina spordi- ja vabaajakeskusest saanud lummas ja mitmekülgne ajaveetmisukoht, mis pakub rõõmu nii kehale kui hinge. Keskus on loodud siira sooviga väärtustada koosveedetud aega, liikumisrõõmu ja looduslähedust.

REIN JÄRVELILL



Setomaalaste ühiselt tunnustustseremoonialt. Foto: Aigar Nagel

Setomaa noorsootöös puhuvad uued tuuled – Aire ja Birjo on noorte jaoks olemas

TRIINU ARUND

Setomaa noorsootöö keskuse juhataja

Setomaa valla noorsootöös on käimas värskendavad muutused – meie meeskonnaga on liitunud kaks uut ja entusiastlikku noorsootöötajat, kelle süda tuksub noorte heaks. Tutvustame teile lähemalt Aire Sella-lit ja Birjo Piiri, kelle kogemused ja energia toovad Setomaa noortele uusi võimalusi ning põnevaid ettevõtmisi.

Tagasi juurte juurde – noorte nimel. Aire Sellal on sündinud küll Tartus, kuid lapsepõlv ja juured on seotud Setomaaga. Aire kolis Setomaale esimest korda juba 1997. aastal. Pärast põhikooli viis elu teda Tartusse, Tallinna ning Inglismaale, kuid kahe aasta eest naasis ta perega Setomaale. „Kui mu poeg kooliteed alustas, tundsin, et just siin on meie päris kodu,” ütleb ta.

Noortega töötamine sai alguse kohe pärast gümnaa-

siumi lõppu. Aastate jooksul on Aire tegutsenud nii purjelaagrites laagrikasvatajana, lapsehoidjana Inglismaal kui ka vabatahtlikuna kohalikus algkoolis. Enne Setomaale naasmist töötas ta noortetoas Harjumaal ning osales aktiivselt Erasmus+ projektides – nii grupijuhi kui õppijana.

„Noorsootöö juures köidab mind pidev eneseareng. Olen täiendanud end psühholoogia, vaimse tervise ja noorte riskikäitumise teemadel,” ütleb Aire.

Tema hobideks on purjetamine, fotograafia ja lauamängud. Aire juhendab ka uut huviringi „Mõte ja liikumine”.

Avatus ja julgus viivad noored edasi. Birjo Piir on pärit Rõuge vallast ja toob Setomaale kaasa nooruslikku energiat, loovust ja tugeva sideme noortega. „Mulle on oluline noorte kaasamine ja ühiselt väärtuse loomine,” ütleb Birjo, kes on juba noores eas korraldanud mitmeid noortele suunatud üritusi.

Pane tähele!

Jälgi Setomaa noorsootöö tegemisi ja tule kindlasti osa saama! Leia meid Facebookist!

- Setomaa Noorsootöö
- Värska ANK
- Meremäe ANK
- Mikitamäe noortekeskus

Tema kogemuste pagasis on vabatahtlik töö erinevates projektides, kus ta on tegelenud turunduse, korralduspoole ja sisuloomega.

Birjo naudib visuaalset eneseväljendust – sotsiaalmeedia haldus, kujundustööd ja videote loomine on tema igapäevased tegevused.

Lisaks noorsootööle tegeleb Birjo aktiivselt spordiga ning õpib JJ-Street Tantsukoolis. „Seal olen saanud väärtuslikke kogemusi meeskonnatöös, esinemises ja sündmuste korraldamises,” ütleb ta.

Noortega töötades peab ta kõige olulisemaks avatust, julgust katsetada ning oskust

noori innustada oma ideid ellu viima.

Tule ja löö kaasa – noorsootöö Setomaal ootab sind! Aire ja Birjo toovad Setomaa noorsootöösse värske vaate, uusi tegevusi ning turvalise ja toetava keskkonna, kus noored saavad kasvada, katsetada ja areneda. Olgu su huvideks purjetamine, tants, lauamängud või loominguline sisuloomine – just sina oled oodatud kaasa lööma!

Lisaks tegutsevad Värska piirkonnas noorte heaks ka noorsootöötaja Triinu Kotov ja noorte mentor Siim Alve, kes viivad tegevusi läbi nii noortekeskuses kui koolis.

Setomaa noorsootöö meeskond on avatud noorte ideele; toetav ja julgustav; pühendunud sellele, et noored saaksid end proovile panna just neile huvipakkuvates tegevustes. Meie usume, et iga noor väärrib võimalust särada!

Tule jaga oma mõtteid, proovi uusi asju ja leia oma tee koos Setomaa noorsootöötajatega!

Setomaa vald korraldab kinnisasjade enampakkumise

Setomaa Vallavalitsus kuulutab välja suulise enampakkumise, kus müüakse viis vallale kuuluvat kinnistut. Enampakkumine toimub 3. oktoobril 2025 kell 13 Värska kultuurimaja suures saalis.

Enampakkumisele tulevad objektid ja alghinnad:

- **Puista küla, Vase.** Katastritunnus: 73201:001:1156. Pindala: 7869 m². Sihtotstarve: elamumaa (100%). Kinnistul asub elamu. Alghind: 4000 €.
- **Ulaskova küla, Kausi.** Katastritunnus: 73201:001:0859. Pindala: 8018 m². Sihtotstarve: elamumaa (100%). Kinnistul asuvad elamu ja majandushoone.. Alghind: 20 000 €.
- **Tserebi küla, Tserebi järv.** Katastritunnus: 73201:001:0779. Pindala: 62 572 m². Sihtotstarve: sihtotstarbeta maa. Olemas metsamajandamise kava. Alghind: 15 000 €.
- **Toomasmäe küla, Seene.** Katastritunnus: 73201:001:1154. Pindala: 9499 m². Sihtotstarve: elamumaa (100%). Alghind: 4000 €.
- **Määsovitsa küla, Võsu.** Katastritunnus: 73201:001:0408. Pindala: 16 836 m². Sihtotstarve: elamumaa (100%). Alghind: 13 000 €.

Enampakkumise tingimused

Viis: suuline enampakkumine
Osalusasu: 300 €, tasuda hiljemalt 3. oktoobril 2025 kell 9 Setomaa Vallavalitsuse arvelduskontole (Swedbank EE212200001120245346).
Enampakkumise samm: 100 €
Enampakkumise võitjad peavad ühe kuu jooksul tulemuste kinnitamisest sõlmima notariaalse ostu-müügi lepingu.
Täpsem info: Setomaa Vallavalitsus, setomaa.ee

Tunnustame Setomaa valla ettevõtjaid

Setomaa on täis tegusaid ja pühendunud ettevõtjaid, kelle panus aitab kaasa meie kogukonna arengule ja heaolule – nüüd on aeg neid väärt tegijaid märgata ja tunnustada. Ootame ettepanekuid nende ettevõtjate tunnustamiseks, kelle tegevus on sellel aastal enim mõjutanud Setomaa elukeskkonda ja inimeste heaolu, suurendanud elanike tööhõivet ja sissetulekuid, aidanud kaasa Setomaa atraktiivsemaks muutmisele nii kogukonna kui küllaliste silmis.

Setomaa Vallavalitsus koos Setomaa Liiduga ootavad meie kõigi ettepanekuid märkamiseks ja tunnustamiseks. Palun

esita oma kandidaadid Setomaa 2025. aasta ettevõtja valimiseks järgmistes kategooriates:

- Setomaa silmapaistev ja uuenduslik ettevõtja, seto kultuuri tutvustaja 2025;
- Setomaa kogukonnale oluline ettevõtja 2025;
- Setomaa arengut toetav organisatsioon 2025;
- Setomaa aasta uus tulija 2025;
- Setomaa raudvara 2025.

Oma ettepanekud saad esitada kuni 10. oktoobrini Google vormil: <https://forms.gle/oSdCu7aPHsnZzcv47>.

Setomaa Vallavalitsus
Setomaa Liit

Sinu hääle loeb – mine kindlasti valima

ARNE KOITMÄE

Riigi valimisteestuse juht

19. oktoobril valivad inimesed üle Eesti oma esindajad linna- ja vallavolikogudesse, kes otsustavad järgmisel neljal aastal kohaliku elu küsimusi. Suuri muudatusi valija jaoks valimiste korralduses seekord ei ole – valimisperiood on ikka seitse päeva, kestes 13.–19. oktoobrini, hääletada saab nii jaoskonnas kui ka elektrooniliselt.

Küll on neil valimistel muutunud valijaskond – kui seni said kohalikel valimistel hääle anda ka kolmandate riikide kodanikud, siis Riigikogu otsusel saavad neil valimistel Eesti kodanike ja siin püsivalt elavate teiste Euroopa Liidu liikmesriikide kodanike kõrval osaleda veel ainult kodakondsuseta isikud.

See-eest saavad juba kolmandat korda sammud valimiskasti äärde seada ka 16- ja 17-aastased noored. Õpiealisi noori vanuses 16–23 eluaastat on sel korral Eestis kokku üle 110 000. See on märkimisväärselt suur hulk eestimaalasi, kelle osalus on oluline, et kujunevad volikogud peegeldaksid ka noorte huvisid.

Hääletada saab sobivaimas jaoskonnas

Valimisjaoskondi on tänavu 356. Tänu 2021. aastast kasutusel olevale elektroonilisele valijate nimekirjale saab valimisnädala esmaspäevast neljapäevani hääletada ükskõik millises hääletamisruumis üle Eesti. Näiteks tallinlane hääletada Setomaal ja Setomaa elanik Tallinnas. Pühapäevaks ehk valimispäevaks jõuab tallinlase hääle Tallinnasse ja setomaalase hääle Setomaale, kus need oma õiges ringkonnas koos teiste hääletajatega kokku loetakse. Alates reedest saab hääletada kõigis valija elukohajärgse valimisringkonna hääletamisruumides. Eelnevalt tasub siiski üle kontrollida, kas kehtiv isikut tõendav dokument on kaasa, uue eesti.ee rakendusega neil valimistel enda isikut veel tõendada ei saa. Hiljemalt 9. oktoobril saab iga valija kas e-posti või posti teel ka teabele hääletamisruumide ja hääletamisaja teabega.

Kel on aga näiteks haiguse tõttu keeruline valimisjaoskonda kohale minna ja e-hääletada kas ei taha või ei oska, saab endale valimiskasti koju tellida. Taotlus selleks tuleb esitada telefoni teel kohalikule oma-

valitsusele reedel, 17. oktoobril või laupäeval, 18. oktoobril vahemikus kella 12–20 või valimispäeval, 19. oktoobril kella 9–14. Täpsema info leiab samuti valimiste teabelehel.

Valimisnädalal välismaal viibides saab oma häält anda ainult elektrooniliselt, sest kohalikel valimistel välisesindustes ega kirja teel hääletamist ei toimu.

Uuendusena on kasutusel ka Smart-ID

Eelhääletamine ja elektrooniline hääletamine kestab 13.–18. oktoobrini. Eelhääletada saab kuue päeva jooksul igas vallas ja linnas vähemalt ühes valimisjaoskonnas kella 12–20. Elektrooniline hääletamine kestab esmaspäevast kuni laupäeva õhtu kella 20-ni. E-hääle andmiseks on vaja endiselt arvutit, nutiseadmega e-häält anda ei saa. Küll saab käesolevast aastast enda tuvastamiseks ja hääle kinnitamiseks lisaks ID-kaardile ja mobiil-ID-le kasutada ka Smart-ID rakendust. Enne hääletama asumist tasuks kindlasti kontrollida, kas nende sertifikaadid on kehtivad, ja uuendada arvuti operatsioonisüsteemi ja viirusetõrjet. Valijarakendus, millega e-hääletada, on kättesaadav veebilehelt valimised.ee, kust see tuleb oma arvutisse laadida. Rakendus on kättesaadav ainult valimised.ee lehelt, kuskilt mujalt seda kindlasti alla laadida ei tohi.

E-hääletamise süsteemi aluseks olev lähtekood on avalik. See tähendab, et kõik asjast huvitatud eksperdid saavad süsteemi tugevust isiklikult testida. Igal valimistel toimub enne e-hääletamise algust ka proovihääletus, mille raames veendutakse audiitorite ja vaatlajate osalusel, kas e-hääletamise süsteem toimib korrektselt. E-hääletamise tulemus ja võtmetegevused on matemaatiliselt kontrollitavad ning neid andmeid kontrollib iga kord sõltumatu audiitor.

E-hääle kohalejõudmises saab oma silmaga veenduda

Ka igal IT-kaugemal kodanikul on võimalus laadida oma nutitelefoni kontrollrakendus, mille abil saab kuni 15 minuti jooksul pärast e-hääle andmist oma silmaga veenduda, kas antud hääle jõudis elektroonilisse valimiskasti kohale. Valimiste korraldajana kutsub valimisteestus üles e-hääle kontrollivõimalust igal juhul kasutama! Selleks

tuleb kas Google Play või App Store'i rakenduste poest „EH kontrollrakendus“ alla laadida või kui see on juba varasematest valimistest seadmes olemas, siis uuendada. Rakendusega tuleb skaneerida QR-kood, mis e-hääletamise järel arvuti ekraanile kuvati. Hääle kontrollimine aitab kindlaks teha, et valija arvuti käitub õigesti ja sinna ei ole paigaldatud e-hääletamist häirivat pahavara.

Valija, kes leiab, et ta ei saanud vabalt või salaja hääletada, võib uuesti hääletada. Hääletades uuesti elektrooniliselt, eelmine e-hääle tühistatakse ja kehtima jääb viimasena antud e-hääle. Valimisnädalal, sh valimispäeval, on võimalik oma e-hääle tühistada ka jaoskonnas hääletades. Võimalus e-häält jaoskonnas hääletades ka valimispäeval tühistada on ka põhjuseks, miks e-hääletamise tulemused selguvad valimispäeva hilisõhtul ehk samal ajal kui jaoskondades hääletamise tulemusedki. Lihtsalt info ka neist, kes hääletasid jaoskonnas viimasel minutil, peab jõudma valimisteestuseni, et jaoskonnas valijate e-hääled saaksid enne e-hääle kokkulegemist tühistatud. Sellisel juhul tagatud, et igalt valijalt läheb arvesse ainult üks hääle.

Hääletada peab saama vabalt

Valimiste korraldajatenä soovime ennetada ja varakult märgata, kui levib valeinfo või muu valimiste läbiviimist takistav teave. Kutsume siinkohal ka kõiki inimesi üles olema valvsad erinevat sorti info levitajate suhtes ja ise sotsiaalmeedias postitusi tehes veenduma, kas jagatav info on tõene. Silmatuud valeinfost on võimalik sotsiaalmeediasse postitada teada anda ning murettekitavatest kuulujuttudest tasuks informeerida politseid. Ka hakkab vahetult enne valimisi kehtima Euroopa Liidu määrus, mis kohustab poliitreklaami märgistama, et valija teaks, kes ja kelle raha eest talle infot esitab. Panen siinkohal ka kõigile valijatele südamele, et oma ID-kaardi ja PIN-koodide andmine teiste inimeste kätte ei ole lubatud ja kõik telefonikõned, milles teilt isikuandmeid küsitakse ja PIN-koodi sisestada palutakse, tuleks kohe-kest katkestada ja neist politseile teada anda. Kindlasti tuleb politseid informeerida ka kõikidest hääle ostmise katsetest. Igal valijal on õigus hääletada ilma surveta ja takistusteta, oma vaba tahte kohaselt.

Valimis- jaoskonnad Setomaa vallas

VALIMISJAOSKOND nr 1

Jaoskonnas saavad hääletada ka teise valimisringkonda kuuluvad valijad. Jaoskond viib läbi kodus hääletamist. E-post: vald@setomaa.ee, tel +372 5888 7346.

HÄÄLETAMISRUUMID:

Valimispäev

19. oktoobril kella 9–20
Pikk tn 12 (Värskas kultuurimaja), Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond

Eelhääletamine

13.–18. oktoobril kella 12–20
Pikk tn 12 (Värskas kultuurimaja), Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond
17. oktoobril kella 12–20
Saatses kool, Saatses küla, Setomaa vald, Võru maakond

VALIMISJAOSKOND nr 2

Jaoskond viib läbi kodus hääletamist. E-post: vald@setomaa.ee, tel +372 5888 7347.

HÄÄLETAMISRUUMID:

Valimispäev

19. oktoobril kella 9–20
Mäe tn 31 (Valge Ristik), Mikitamäe küla, Setomaa vald, Võru maakond

Eelhääletamine

17. oktoobril kella 12–20
Uus tn 2 (Lüübnitsa külakeskus), Lüübnitsa küla, Setomaa vald, Võru maakond
18. oktoobril kella 12–20
Mäe tn 31 (Valge Ristik), Mikitamäe küla, Setomaa vald, Võru maakond

VALIMISJAOSKOND nr 3

Jaoskond viib läbi kodus hääletamist. E-post: vald@setomaa.ee, tel +372 5888 7348.

HÄÄLETAMISRUUMID:

Valimispäev

19. oktoobril kella 9–20
Petersi tee 15 (Meremäe teeninduspunkt), Meremäe küla, Setomaa vald, Võru maakond

Eelhääletamine

18. oktoobril kella 12–20
Petersi tee 15 (Meremäe teeninduspunkt), Meremäe küla, Setomaa vald, Võru maakond
18. oktoobril kella 12–20
Kooli tn 1 (Obinitsa külakeskus), Obinitsa küla, Setomaa vald, Võru maakond
17. oktoobril kella 12–20
Luhamaa külakeskus, Mäe küla, Setomaa vald, Võru maakond

Ohtlike jäätmete kogumisring 28. septembril

Kogumiskohad ja kellaajad:

Luhamaa külaplatsi kõrval kella 9–10
Meremäe korrusmajade juures kella 10.30–11.30
Obinitsa kaupluse juures kella 12–13

Ohtlike jäätmete kogumisringi käigus võetakse elanikelt tasuta vastu kodumajapidamises tekkinud ohtlikke jäätmeid: vanapaberit ja pappi; elektri- ja elektroonikaseadmeid ja nende jäätmeid (3 ühikut inimese kohta); pakendijäätmeid; vanametalli; töötlemata puitu; puhast lehtklaasi (ca 25 kg inimese kohta). Vanu rehve saab ära anda kuni 6 ühikut.

tatti ni uppa.

Kilstakõisi seto sõnaraamatust

SAARÕ EVA

Seto sõnaraamadu tüüpargi juht

Päält mõnõ kuu tuu Setomaa lehe lugõjilõ jälki' kilstakõisi seto keele sõnaraamadust. Vaihtõpää'l mõtli, õt kas kiäki naid jutta ülepää lugõ, a mõni om iks kūsünü', kohe keelejutu' omma' jäänü'? Tähendäs, tulõ jutu' suhvlis vällä otsi'!

Tuud piät ka iks „rapor-tiirmä“, et sõnaraamadu kok-kosäädmise tüü lätt muudku edesi, parhilla olõmi toimõn-damisõga' säändse sõna nigu suurvesi mano joudnu'. Tüü-pargi põhituumik om iks sama: Hao Paali, Käe Inge, Leivo Maeve, Pajusalu Karl ja ma'.

Timahavva om olnu' esierä-line vihmanõ kevväi ni suvi. A seenehuvilisõlõ tõi tuu kinä jahmahusõ: porovika' ni kikkaseene' oodi' korjajit jo piimäkuu alostusõh! Ja tuu om tiidä', et seto rahvas om umbõlõ seenehuviline. A kuis ülepää üldäs, ku mindäs midägi mõt-sast vai aiast vai kosttaht kor-jama vai nobima? Seto' tuu ütlemise kottalõ väega pal-lõ sõnno ei pruugi', korja-ma-sõnna olõ-i säändseh lau-sõh esiki' vaia. Korätav siin, mari vai muu saak pandas õnnõ sisse-, seeh- vai seest-käänüssehe ja omgi asi selge. Näütises, ku kiäki om tatih, sis tuu tähendä-i joht, et inemine om haigõst jäänü', a inemine om mõtsah siini korjamah. Et saagi aig omgi jo kätte joudnu', sis soovoori tuugi ma näütit säändsist sõnost, minga' saa ütledä', et läät midägi korjama vai olõt korjamah vai tulõt tuud tegemäst. Esieränis pallõ om naid tarvitõt seto rahvalaulõh.

Tähele tulõ panda' tuud, et ku eesti keeleh tarvitadas sammu sõnno inämbüisi pääle-, pääl-vai päältkäänüsseh, sis seto keeleh sisse-, seeh- vai seest-käänüsseh (kae' näütises eesti marjul ni seto marah). Õnnõ kalalõ 'kalale' mindäs mõlõbah keeleh. Muidoki omma' kõik säändse' sõna' hariligu' nimi-sõnavormi' ni mi viil märgota, kas naa' sõnaraamatuhe erälde alalõ jääse'. A põnõva' omma' naa' iks.

kurõ|marah *adv* jõhvikal, jõhvikaid korjamas ■ **kurõ-marah** *olte terveq päiv, õdagost viil .tulte suust .vällä* P jõhvikal oldi terve päev, alles õhtuks tuldi soost välja



Pihl om marätsaukõ täüs.

Kauksi Ülle pilt

Seletüses

- *adv* – määrsõna, *hrv* – sõnna tarvitõdas harva.
- Suur P näütäs põhaseto kiilt, punktikõnõ sõna iih kolmadat välDET, pistüline kriipsokõnõ sõna seeh liit-sõna piiri. Tagaeitüs om sõnaraamatuh sõnaga' köüdet alakriipsukõsõga'.
- Võtkõ' hääs vai pankõ' pahas, a sõnaraamatuh om vaia õks ka mitmust ja muid sõna-vormõ selgehe märki', selle tarvitami ka *q*-tähte.
- Seto sõnaraamatut säätäs kokko Tarto Ülikooli ni Eesti Keele Instituudi ütids tüü-pargiga'. Sõnaraamadu kokkosäädmise man omma' ola ala pandnu' ka haridus- ja tiidüsministeeriüm ni kultuuriministeeriüm Setomaa perimüskultuuri toetusmeetmest.

mafah *adv* marjul ■ **väiko**. *maarapäiv oll' täüs pühä, .käüti marah ynnõ* väike maarjapäev oli täielik püha, [siis] käidi ainult marjul; *koh mi_ks mullu marah olliq, kolmahaava ks kurõmarah* (rahvalaulust) kus me mullu marjul olime, tuna-mullu jõhvikal

marja *adv* marjule ■ **videsk** *inemisetükk, .marja ka lätš, sis*

oodõrd' pääle .mõtsa pite logard inimeseroju, isegi kui marjule läks, siis looderdas niisama mõõda metsa; *sis .lääde õks ti .marja, mafa latsõq, linnu latsõq linohkahe* (rahvalaulust) siis te ikka marjule lähete, head lap-sed, kallid lapsed lillakaid korjama

marju *adv hrv* marjule ■ *tuu latsõ imä .kuuli .mõtsa arq, lätš .marju* see lapse ema suri metsa ära, [kui] läks marjule **mustikihe** *adv* mustikale, mustikaid korjama ■ *.siinde ja mustikihe mingu iq, ma esi .korja!* seenele ja mustikale ära mine, ma ise korjan!

niidseh *adv* niint kogumas ■ *mi olli niidseh, kisi paiu .niidsi, koi viisug .jalga* me olime niint kogumas, kiskusime paju niint, punusime viisud jalga; *kui ma muistõ niidseh käve, kisi .niidsi kui tuu rihma* (rahvalaulust) kui ma muiste niint kogusin, rebi-sin niine nagu rihma

ninnist *adv* lilli korjamast ■ *ega ime ninnist tulõ_s, tulõ_s maama maranast* (rahvalaulust) ega ema tulnud lilli (värvitaimi) korjamast, ei tulnud mamma maranaid otsimast

osja *adv* osja korjama ■ *muu-hava olliq osamaaq, ku .minti .osja hulga .rahvagaq* enneva-nasti olid osjamaad, kui mindi

osja [korjama] hulga inimestega **palohkah** *adv* pohlal, pohli korjamas ■ *miiq ka ütstõõsõ ala käü palohkah* me käime ka üks-teise alla pohlal; *.näie näioq marah käüvät, pallõ maad palohkah* (rahvalaulust) nägin neide marjul käivat, palju maad pohlal

pähkmehe *adv* pähklile, pähkleid korjama ■ *sis lääväq .orgo ubinahe, mäe .pääle .pähk-mehe* (rahvalaulust) siis lähevad orgu õunu korjama, mäe peale pähklile

pähkmihe *adv* pähklile, pähkleid korjama ■ *kikas lätš kanagaq .pähkmihe* (muinasju-tust) kukk läks kanaga pähklile

pähknähe *adv* pähklile, pähkleid korjama ■ *läke_ks mi .marja .mäele, mäe_ks pääle .pähknähe!* (rahvalaulust) lähme mäele marjule, mäe peale pähklile!

seeneh *adv* seenel, seeni korjamas ■ *latsõq ommaq tah. saandõh .lähkoh seeneh* P lap-sed on siinsamas lähedal seenel

siinde *adv* seenele ■ *korv' .sälgä ja .siinde!* korv selga ja seenele!; *tohi i imp siih .siinde minnäq, korädaq kurõ.marju* (rahvalaulust) siin ei tohi enam seenele minna, korjata jõhvikaid

tatih *adv* seenel, seeni kor-jamas ■ *tütreq .ahnõq .väega, tatihi käüvääq, .ajavaq langa-kõstõ .pääle* tüttred on väga ahned, käivad seenel, ajavad lõngakeste otsa (kuivatavad müügiks)

tatti *adv* seenele; pura-vikke korjama ■ *tatti pidi .veiga .varra minemä .väiko .valgõkõsõ-gaq, muido saivaq tõõsõq inne ja .korssivaq arq* seenele pidi minema väga vara, juba vara-valges, muidu said teised enne ja korjasid ära

ubinah *adv* õunal, õunu korjamas ■ *sinno haara mi no marahna manidaq, otsi_ks mi vaia ubinah* (rahvalaulust) sind mainime marjul olles, igatseme õunu korjates

uppa *adv* ube korjama ■ *lat-sõq lätšiq uppa* lapsed läksid ube korjama

vabarnast *adv* vaarikalt, vaa-rikaid korjamast ■ *vabarnasta_ks näio varastõdas, .mustkõst muialõ viiäs* (rahvalaulust) vaa-rikalt (marjult) neuu varasta-takse, mustikalt mujale viiakse **vabõrnehe** P *adv* vaarikale, vaarikaid korjama ■ *läkiq vabõr-nehe!* läki vaarikale!; *vabõrnehe .minte .umma .mõtsa* vaarikale mindi oma metsa

Nuuri suvi oll teküs, iih uut huvtav süküs

Setomaa noorõ' olli' suurõba jao umast vabast aost kodokotusõh ja näide suvi oll teküs. Ku kolm aig tuu meele inäbä rahulist ja hillä olõkit, sis suvi Setomaal om kõõ täüs õgasagamatsi

sündmüisi, jaanitulõst kooni' tiatrietendüisini. Ma kõnõli viie noorõga', õt saia' tiidä', määne oll näide suvi ja määntse' omma' näil sügüsetse' plaani'. **PLOOMI ANETE**

Grünbergi Maria:

„Suvõst jäi kõgõ inäbä miilde leelopäävä õdak.“

Maria jaost oll suvi väiga' teküs. Tä käve laulupidol, koh pal-lõ aigu läts proomõ tegemisõ pääle ja pidolõ hindäle. Tä käve viil leelolaagrih ja avit kõrralda' Väikest Kunigriiki.

Timäle olli' kõgõ inäbä süä-meperrä leelopäiv ja Viländi folk. Leelopääväl tä sai hindä kooriga' edimäist kõrda Seto-maal suurõ rahva iih laulta'. „Tuu tunnõh ja seltskund olli' imelitsõ“, üteli Maria.

Sügüse tä tegeles päämätselt kooliga' – Maria opp pildstä-mist ja täl om plaan uma kooli-tüü jaost Setomaad kasuta'. „Ma kau Setomaal nii pallõ, ku ma saa, a kuul võtt hulga aigu ar'“. Sügüse tä taht kindlahe olla' mihklipääväl, mia' om Eesti Vabaõhumuusiumih, ja olla' ka' Setomaa luudusõh. „Miinus om tuu, õt sündmüisi võisi' sügü-setseh jaoh inäbä olla', suvõl om kõikaig midägi', üteli tä viil.

Linnusõ Anni:

„Koliminõ Tartohe oll suur elokäänähüs.“

Anni selet umma suvvõ ku väiga' kipõt ja sündmüisi-rikast aigu. Tä käve tandsu-pidol, Viländi folgil, Treski fes-til ja Urissaarõ kantrifestivalil, sis viil käve tüüh ja oll ummi sõpruga'. Setomaal oll tä leelo-pääväl, kunigriigipääväl, paasa-pääväl ja Lüübnitsa sibula- ja kalaladaal.

Timä suvõ korgaig oll tandsupido, vele saaja' ja Uris-saartõ kantrifestival. Sügüse uut Annit iih vahtsõnõ aig – tä alostas opmist Tarto Tervüs-

hoiu Korgkoolih. Liina elämä tulõk oll timä jaost väiga' suur elomuutus. „Ma olõ herevil, a samah om ka' hallõ, selle õt mul tull uma' eläjä' ja pereh maaha jättä',“ tunnisti tä.

Annil om plaan sügüse õks Setomaalõ kauma tulla', a har-vakutti, „Oktoobrih kindlahe, a septembrih viil tiia-äi,“ üteli tä. Sügüsetsel aol tä taht olla' luu-dusõh ja kotoh. Timägi' üteli, õt sügüsetseh jaoh om veido sünd-müisi: „Suvõl om Setomaal olõ-minõ eläväp.“

Lumi Henry: „Suvi oll täüs tüüd ja illo.“

Henry suvi läts müüdä pää-mätselt tüüd tetehe, a tä löüdsõ õks ka' aigu üritüisil kavvu'. Tä käve Ostrova festivalil, kukki' oll sääli tüüh, a sai õks tsuut pito ka' tunda'. Henry käve mit-mõl jaanitulõl: Treski, Miiakse ja Verska. Muidogi' käve tä paasapääväl.

Suvõ kõgõ keerolitsõp aig oll koliminõ Tartohe, mia tõi tälle vahtsõ' alostusõ' ja proomi-lõ-

pandmisõ'. Sügüse tä tege edesi tüüd ja taht löüdä' vahtsit sei-gelüisi. Täl om plaanilh nädäli-vaihtusõl õks jouda' Setomaalõ ka', õt olla' kuuh uma perre ja sõpruga'. Sügüse miildüs tälle kõgõ inäbä kavvu' sannah ja tetä' meeleperrä tegemisi. Mii-nus sügüsetse Setomaa man om tuu, õt sis omma' sõbra' müüdä Eestimaad lajah ja olõ-õi inäp aigu, õt saia' Setomaal kokko.

Lumi Jane:

„Sügüse saa kavvu' muusiumidõh ja galeriidõh.“

Lumi Jane jaost oll suvi põn-nõv ja täüs vahtsit tutvit. Tä käve mitmõl üritüisel ja oll OUT tiatri näüdendih, mia jätt tälle sügävä tundõ.

Setomaal tä oll paasapääväl ja pidi ka' umma sünnüpäivä, mia ollegi' suvõl kõgõ tähtsõp.

Sügüse nakas kooliaig ja pallõ keevtämisõ praktikat. Tä plaan

Setomaalõ tulla' õga kõrd, ku saa, õt perrega' kuuh olla' ja kodotsit töid tetä'. Sügüsetsel aol om kõgõ parep aig sõpruga' talossit pitä', muusiumidõh ja galeriidõh kavvu', näütüisest Obinitsa galeriil ja kavvu' luu-dusõh. Miinus om, õt sügüsetsel aol omma' sõbra' kavvõndõh, a sündmüisi võisi' olla' inäbä.

Vähi Jaanika:

„Kõgõ parep om olla' luudusõh ja kamanda' hobõssidõga“

Jaanika suvi oll täüs tüüd, pita ja hobõssidõga' kamandamist. Timä jaost ollegi' kõgõ täht-sõp aig Seto Kunigriigipäävä paraat, koh tä oll kuuh hobõs-sidõga'. Sügüse tä alostas kooli

viimäst kursust. Timä elokotus om Setomaal ja tä om siih õgal nädälivaihtusõl, õt olla' luudu-sõh, üteh ummi sõpru ja hobõs-sidõga ni puhada' peräst kipõt suvvõ soo ilo keskaigah.

Nuuri ütidsõ mõttõ'

Kõigi nuuri jutast tull vällä, õt suvi Setomaal om täüs ello, üri-tüisi ja sõpruga' kuuholõmisi. Sügüse lätt elo rahuligubast, a Setomaa jääs näide kõigi jaost erilitsõst kotusõst, kohe õks ja jäl' tulla', õt olla' kas üteh per-rega', sõpruga' vai niisamata luudusõh.

Sügüse kehvep puul om tuuh, õt sündmüisi om veidebä

ja mitmõ' sõbra' läävä' opmisõ vai tüü peräst ar' muialõ. Samah pakk süktis rahulist aigu, õt tegeldä' süämeperä tegemi-siga', opmisõga' ja eishindäga'. Setomaa noorõ' näütsi', õt uma kodokotusõh om kõõ midägi huvtavva tetä' – üts-kõik kas om suvõ suursünd-müse' vai sügüsetse' jalotamisõ' luudusõh.

Tiidõkõsõ ja pinikese üü ja päiv

Tiidõkõsõ' eläse' umma ello tävveste vastapiteh inõmi-silõ. Ku om hummok, sis inõ-misõ' heränese' ja nakasõ' ummi päävä tegemisiga' kamandamma. Õdagutsõl aol joudva' kõik inõmisõ' jäl' tarrõ ja säädvä' hinnäst magama. A tiidõkõsõ', nimä' päävätsel aol etkoh magahasõ'.

Tiidõkõisi olõ-õi kohki' nätä', nä otsva' hindäle kotusõ, koh näid siätä-äi, ja käändvä' hindä kerrä, pandva' käpägi' näo pääle vai vastapiteh, nä sirotasõ' hinnäst nii pikäst, ku joudva'. Õdagutsõl aol säädvä' hinnäst

ussõ mano, õt vällä saia'. Terve üü hulkva' etkoh väläh, pereh tiia-äi midägi', midä näide kas-sikõsõ' väläh tegevä', minkaga' kamandasõ'. Inõmisõ' võiva' õnnõ arvada', õt pidävä' jahti. Tiidõkõisilõ miildüs kõkkõ püüdä', mia' helos, kasvai puu lehekeisi.

A pini om kõõ perrega', tä om perre valvaja. Pini maka nii üüse ku päivä. Ku pini paistus magavat, sis täl kõrva' kõikaig kullõsõ'. Mõnõ helü pääle, midä pereh kuulõ-õi vai panõ-õi tähele, pini haugahas.

SARVÕ ÕIÕ.



Kassikõsõ'.

Eräkogo pilt

Homerosõ stiil ja seto kiil* vai kas mii' õks teksemi õigõit asja?**

Trehvsi ütspäiv tutvat, kiä' arvas, õt Odüsseiaga läts vist hõste, olõti järgmädsse aastaka etendüse' vällä hõiganu'. Kuna võlssi' tohe-ei, sis kitse perrä, õt piät rahul olõma.

LEIMA AARNE

Seto Kuningliku Tiatr edimäne lavastus sai kõrraga sääne, minkõ kotsilõ om pruugit kah kujundit „suurlavastus“. Kiä' kaemah käve', omma' kõvastõ kitnu', ja vahel taha-ai periselt uskugi', õt nii om. Tiatrikriitike perrä om „Seto Odüsseia“ soo suvõ üts parembit lavastusi. LP / Danzumees kirotas ku „peaagu suveteatri täiuslikumast tervikust / ideaalsest kooskõlast Kreeka eepose ja meie oma etnoga / näitlejate mängulustist“ jne. A jätämi siin kitmise õks teisilõ ...

„Seto Odüsseia“ sündumine oll' pikk protsess. Lähkoh alanu sõda, õigõ lavastaja löüdmine. Viimädsega olõ-õs kerge – kiä' pidi seto teemat võõrast, kinkõ nägemus oll' sääne, mis sobi-is meele.

Algusõst pääl ollimi hindäle kindla', õt näitleja' piät olõma seto vai võro peritolu, kinkõlõ olõsi-i soo kiil võõras. Ütte muusikali truppi muidogi nii valita-ai, piäsi õks innekökkõ laulmisõ perrä kaema, a kõik kokkovõttõh õnnistu ja lavastusõ edenemisel sai trupist kimmäs tervik, midä om ka är' märgit.

Seto keelest, Kuningliku Tiatr nulgakivist, sai vahest ka üts suurõmbit takistus – siist ni säält kostu, õt tulõsi hüä meelega kaema, a pelgä, õt saa-ai keelest arvu. Kavaleheh oll' stseeni' ilosahe eesti keeleh är' seletet ja üldinõ arvamine peräh oll', õt sai arvu kül'. Ja muidogi om loo üldinõ sisu maailma kirändüsklassika ni' suurõmbjaolt tiidäs.

Mängokotusõna oll' Anzelika Mahetalo org ja saariga lump kõõ ao silmi iih. Märgotimi viil kah Luhamaa küläplatsi, a pääl jäi luuduslik amfiteatri, minkõ „katusõst taivas ja sainust silmäpiir“.

Talv oll' väega pehme', a saatust andsõ nädälipäevä' külmä, mis lubasi meil iä päält lavaposti' lumpi lüvvä' ja näile lava pääl ehitä'. Tiia-ai, kuis tõistmuudu olõsigi saanu'...

Algusõst pääl oll' meil iihmärk hoita' kõõ oro umma naturaalsõst välimust, tuupe-räst sai tettus puust pingi' mäepervele, mitte tuudus lihtsamb, ravvast tribüün. Kinkõlõgi tulõ-õi päähä, õt lava ja edimädsse pingiria vahel om maa seeh kümmit meetrit drenaažitorro ... Vihmanõ suvi tekse uma ja vett muudku presse perve seest vällä. Bändilava sai mättäga katusõ, tuud õks kõigi reeglite perrä. Mäesaarõ Marvet, Setomaal hinnat ehitusmiis, saa nüüd üldä', õt om ka tiatri ehitänu'.

Rahast saa-ai muidogi üle õga ümbre. Eelarvõ nõsõsi ku' pärmil pääl ... Ulli pääga mõtli, õt ku säändse kimmä seto aša ette võtami, sis olõ-õi seto verd ärimiihi puult tugõmisõst puudus. Reaalsus oll' tävveste tõõnõ. Kinkõlt saa-as vastust, kiä' kirot, õt ao' omma' rassõ'. Nii taa muidogi om jah.

Avvu ja pikkä ikä Vana-Jüri Seebikualõ, kiä' esi' tull' ja edimädsenä umma api paksõ. Suurõ süämega seto. Postimees Grupi võimalusõ' omma' muidogi tõõsõ' ja näide meedia-kanalil' olliki' „Seto Odüsseialõ“ õgatõpithet vallalõ. Aitumma kimmäle meediapartnerilõ ja kõigilõ, kiä' üttele- vai tõistmuudu tiatrit aviti'. Looda muidogi, õt timahavanõ õnnistuminõ lupa meil löüdä' tulõvast aastakast mõnõ toetaja mano.

Konkurents suvõetendüüsi vaihõl om ullikõva. Rohkõmb ku' 80 etendüst võistlõsõ' täämbä piletistja tähelepanu iist. Õga müüdü pilet om arvõl. Nuu' ao', koh õnnõ paljalt seto sõna pääl kohalõ tulti, om aolugu. Kohki om „Rahamaa“, „Rohelised niidud“ vai



Homerosõga „Seto Odüsseialõ“.

Eräkogo pilt

„Tartu1985“. Piät tegemä sama hõste vai viil parembahe. Alostajana olõit tiidmälä tegijä kohki kavvõndõh võsu takah.

Inemine süvene-ei, ka meid peeti sagõhõhe külätiastrist (lugupidamine näile) ja ku' edesi loeti, sis üllatüti, õt ommaki' peris näitleja', lavas-

taja jne. Reklaami teksemi aasta otsa nii pallõ, õt hindäl oll' joba imelik. Piletite ostminõ läts õigõlõ vallalõ sis, ku' sõna kontrollõndüseh nättüst lakja läts.

„Seto Odüsseia“ kümnele etendüsele müüdi umbõs 5700 piletit, mis om 60% kõigist kotusist. Panõmi siiä' kontroll-

etendüse 1000 inemist mano ja saami etendüst nannü inemiste arvu.

Vähä vai pallõ? Ütle ausalt, õt luutsõ tšuu inämb, a tegelikult siski väega hõste.

Piletikeskusõ abiga teksemi põhjaliku tagasiside küüsimise. Kõik Piletikeskusõst pilet

ostnu' saiõ' vastava meili, nuist 470 saatsõ mele uma' vastusõ'. Arvõstami kõigi tähelepanõkitõga, mis avitas meil tulõval aastakal viil kimmämbält tiatrisõpru vasta võtta'. Saimi ka tiidä', õt 32% tiatrihe tulijist jäi' piirkonda (Setomaalõ/Võro-maalõ) üumajalõ. 35% käve' piirkonnah ringi. Populaarnõ oll' muidogi kostipäiv.

Om teema, minkõst saa-ai müüdü minnä'. Ku' võtat ette nii suurõ aša, sis olõit väega tähelepanõlik, ku pallõ tuu kõnõtas kogokonda (Setomaad). Puul nalaga või üldä', õt mis küüsimus om piletimüük, meid setosit om rohkõmb ku' saalih kotusit kokko.

Kuis ma nüüd ilostõ ütle – oll' neutraalnõ kõrvaltkaeminõ.

Ku' ma taast keväja ütlet üleseto kuuholõkil kõnõli, sis visaš üts Setomaa vedosnikõst üles küüsimise: „Aarne, vahest tiit sa' võlss asja?“

Olõ-õi mul õigust arvada', õt uma' inemise' piäsi kaema tulõma, ku' om määnegi seto teema. Pilet om kallis ja õga üts piät uma eloga hakkama saama. A ooda vedosnikõlt toetust ja siih olõ tävvega kriitiline.

Meil kõnõldas pallõ seto keele hoitmisõst. Ildaaigu korati allkirju ütele petitsioonilõ, mis sis suurõ hurraaga Riigikokko viidi. Kas ašaumastõ puult oll' määnestki märgot, õt kohki tetäs seto keele põhists peris asja?

Lõpõta positiivsõ mõttega. Kuna tagasiside om olnu' äärmiselt positiivnõ, sis julgõ üldä', õt soo kõik oll' ka Setomaalõ hüä mainõkujundusõ aig. Televisior, raadio, aolehe', sotsiaalmeedia – sood olõ-õi vähä ja üts aasta om viil iih.

* Päälkirä mano tagasi. Soo edimäne puul om võetu Postimehe puulpäävädsest lisast AK, koh toimõtaja Andres Herkel kirotas kultuurisooitusõh muusiah: „... aga suur osa väest ja huumorist tuleb kohale ainuüksi sellega, kui panna Odysseus, Penelope, Telemachos ja kõik teised seto keelt „kõnõlõma““.

** Arva, õt sai sooga vastusõ ka päälkirä tõõsõlõ poolõlõ – jah, mii' teimi õigõit asja.

Pulmamaja – Hähätalo – Saajutalo

SARVÕ ÕIÕ

Ma käve soo suvõ viimätsel OUT tiatri etendusel „Pulmamaja“. Kauksi Ülle oll' säädnü' täämbätsse päävä segätse elo näütemängust ja timä sõbra-kõsõ' lähõbält nii kavvõbast võti' hoolõst ja ütehkuuh näil sündügi' nalalinõ etendus.

Mi õgapäävane elo ommõgi' keerolinõ ja sõlmolinõ, julga-ai kedägi' õga midägi' usku'. Kõik-aig kirotdas ja kõnõldas läbi raadio ja televisiõri, õt mäntse' püünüse' omma' vällä märgit, õt mi jääsi-i nuidõ nüüre sisse. A jovvat sa kõkkõ kullõlda' ja tahat sa väiga' kõkkõ ka' usku'! Mõtlõit, õt tuu jovva-ai mu mano, tuu mukka' õks juhtu-ui. A no' sis, ku kaet tuud

mi ulli ello lava päält, eis' naarat ja samah hiitunõlt mõtlõit, õt kas tõõmõli ommõgi' säänestmuudu. A om! Kõik tuu ommõgi' mi ümbre.

Lugu om kirotoõ nalavõtmõh ja nalalinõ ollegi'. Mul hindäl kohki' poolõ päält tekkü huvi, õt midä Ülle tuu segätse langakeräga' tege, kuis toolõ kõõlõ lõpp tulõ. Säänest lõppu mõistata-õs mõtõldagi'. Kiä' kau-us kaemah, nuu' piat järgmäist aastakka uutma, õt tiidä' saia'.

Kõiki lava pääl inõmisi ma tunnõ ja tiia, mõnt inäbä, mõnt veidebä. Hõste oll' ar' jaet ja paistu, õt näile hindäle miildü olla' kõrrast tuu, kedä oll' vaia mängi'. Ma jutta perrä tiidse, a õks nakas rahvas ja ka' ma' eis' suurõ helüga' naardma, ku lava pääl tull puhastusfirma Rieka.

Jaa! Tuud piat õks eis' nägemä!

Kitä mõttõh kõiki, a nime-litsõlt tuu vällä Päivi. Tä väiga' hõste sündü tuuhu kampa. Tä mäng säänest inõmist, kiä' lää-äs ja lää-ai soo ilma ulluisiga' üteh, lasõ-õi hinnast ar' pettä'. A om olõmah ja tiid, kuis piat olõma ja kuis aša' käävä'. Päivi võisi' tõõsõlgi' kõrral üteh mängi'.

Soo puultõist tunni oll' kokkovõtoõh mi parhillatsõst elost. Mi kai hinnast ja ummi tegemisi ku piigil päält. Segi omma' keele', meele', mehe', naase', raha', kodo' ja nii edesi. Kahõst sääne tuu elo ommõgi', jah. Tahasi luuta', õt soo jääs õnnõ etendüsest ja mi perus elo lätt õks kuvvagimuudu joonõ pääl ja mi elä tõõnõtoist avustõh. Luutma piat.



„Pulmamaja“ jalostrapav lõplahendus.

Sundelli Harri pilt

Oodami ja kaemi, midä järgmätsest kokko säädäs. Mäntse'

tiatrietendüse' viil tulõva', kohes meid viias, kuvvamuudu

mi elo lava pääl nakas paisutuma. Joudu!

Küppäri Kristi „Tei tuu tii” om nigu baidevei

KUNINGA MADIS

Võtat poodih peio, massat raha ar’, otsit kotusõ, koh saat rahuh lukõ’, ni lätt vallalõ. Inne lõpõ-ta-i, ku viimäne leht om käänet, ni sõs ütlet „mõhh”.

Oll’ hüä külh tõõnõ, a otsa saie, antkõ’ viil. Mehele vaihtõ-vaihtõl liisna naase kiroto’t, a noh, naasest saa kõik algusõ, ni omgi hüä, õt nii om, ku paaba kiroatasi mehemuudu, olõsi tä jo maaba. A õks taa elo omgi sääne, nigu kiäki koskilt mät-tält, mülkäst vai mulgust näge. Kinkõ jaost om elo jõgi vai lõputu tands, kinkõlõ midägi muu, undaminõ undsõh unõh, piimä lürpminõ piimäsaalih vai lehmä nüssminõ hainamaa pääl.

A loe’ Jaiki vai Kübärät, sõs saat püstütagast ni jää-i inämb sitahargist, a kaarnakivvi piat vai võit õks otsma minnä’, tõisi ullist sõimamalda võit esi’ ull olla’, ni ku suud vallalõ tii-i ni hellü tii-i, õga kiäki tiiaiki-i. Õt sa olõmah olõt, haigotat õnnõ tsuut vai kipõkõnõgi heigotat. Mu kadonu imä ütël õks: „Poig, olgu-i heigo, olõ’ tsura, nii õt kõnõlõ’ inemistõga, käü’ välläh ni olõ’ tuu, kiä olõt.”

Om kõik üts küpär-kübära-moori pääh vai kiil kinkõgi suuh, õks tuu, kiä lugõ, saa tiidä’. Sõnnust saami mi nigu-nii nii arvu, kuis saami, ku om rohkõmb ku üts sõna, või kee-rulitsõst minnä’, a ku om kiil, sõs saa tuud sõlmõ käändä’ vai läbi närr’i vai ar unõhtada’, ni ar kiitä’ ja süvvä’ sünnüs tõõnõ kah. Tuuperäst omgi hüä, õt kiäki viil kirotas, ni paremb olõsi, ku nuid kirotajit olõsi rohkõmba, õga tuu säädüsega kaitsminõ kiilt eloh hoia-i joht,



Küppäri Kristi.

Viljasaare Andrese pilt

kõnõlda’, lukõ’, kirotanda’ om vaia.

Ni prussakas las jüräs miist vai pinni, ku naist vai tiidõt. Hüä om mõlõmbat muudu ni ütsindä om õks ütsindä-muudu ull ni heigo olla’ ni umma elloollo ellä’. Katõ-kese kiäki vähembält süüt sälgägi vai nokk nõnna, ni suitsu-talongõ vaia lää-i, jääse kinkõ-lõgi muulõ.

Haava’ saava’ kah kürbitsi-dõst ni hainast haljas, handsa ja plastmasspang om kimmämb

ku kristallvaas, tuud tiid Kristi joba latsõst saati. Ja kolmanda silmä saadõ vallalõ lavvajala veereh olõvast putlist vai juut vaihõlõ teheed. Kuis ja kas om tuud kolmandat silmä vaia, tuud küsü jälki Jaigi Juhani käest perrä, ku kolmas silm val-lalõ om, ku õks om.

Rummikust saat lumõmoori aia vehmerväntsi tsäid. Vii ni taimõ piat sa esi’ kaost vällä tuuma, ku sükäv kaiv om, tuud tiid õnnõ kaohkäüjä. Nõnna samblõhe pistä’ tahasi kah



Kristi Küppar „Tei tuu tii” 124 lk, Väike-Rõsna 2025

pääle lugõmist, vai pias tuud tegemä inne lugõmist, jälki kuis kinkõl mooduh om, ku aus olla’, võisi toda esiki vaihõpää’l tetä’, ku mõtsah olõt.

Ku kiäki küsüs, õt minkõst raamat kirotas, ütlesi vasta, õt elostolost. Ku kõrdapiteh üteldä’, sis tsipakõnõ kabo-kõsõ elost, tsuut imä elost, kuigi pallõ mehenaase elost, a kõkõ rohkõmb nooriku elost. Nii nigu tä täämbä, nii vaest ka hummõn om, vai oll’ sääne elo esiki üle-eelä’.

Ütsindä om hüä, a nigu võisi paremb olla’, katõkõsi om paremb, om kedä jürrä’ ni jürrä’ lasta’ ni asõmõ päälgi om läm-mämb. Tuu õt laiotamisõ ruumi veidõmba om, tuu olõ-i nii hull, koskilt muialt om lahedamb hengädä’.

Kuigi uma ni hüä vai kimmäs tunnõ tull’ pääle, ku kaasõ kinni pandsõ, edimäne vuur ni tõõnõ vai kolmas vuurgi.

Meeta Reimanni ja Nele Reimann-Otsaru „Kullanõ kodo”

PALMI SILVI

Om ütlemäldä hüä miil, õt muido võrokõnõ, a Setomaal õks umaineminõ Nele Reimann-Otsaru om jalki raamatu kirotanu.

Minevaasta keväjä sai lukõ’ timä „Vanaimä pääsõkõisi” (2024), koh oll’ juttu Võromaal Luuska kandih elänü Lätte talo inemisist. Sää’l korgõ mäekaldõ pääl Lätte taloh, mitte kavvõh Piusa jõost, lätsi’ müüdä Nele hindä latsõiä suvõ’, sää’l kasvi tä imä Meeta ja imä sõsarõ’ Marta ja Teele (Adeele), sää’l tei’ ummi tegemisi ja elli’ umma ello armsa’ vanaimä Emilie ja vanaesä Kaarli (Karl). Ni üteh autori latsõpõlvõmälestüi-siga kaeti raamatuh tagasi ka timä vanaimä ja tõisi sugu-laisi mälestüisile ja elolõ. Sää’l-samah Lätte talo lähkoh oll’ Luuska koolimaja, koh kooli-haridust andma naati jo 1776. Ni kõik Lätte rahvas huulõ koo-list ja haridusõst väiga.

Vahtsõnõ raamat algaski tuu ammudsõ aoga, om 1776. aastaga varahhinõ kevväi ja Luuska koolitarõ takah vanah raah uikasõ üükulli’. Om rah-vast Madiküläh ja Marga küläh ja Kliimal ja joba ka Kõliküläh. Sünnüse’ vahtsõ’ põlvõ’, läävä’ üleilma lakja ja mõni jääs õks kodokanti ka. A aig lätt kipõlt, asi tuu 100 vai 150 aastat täl minnä’ om.

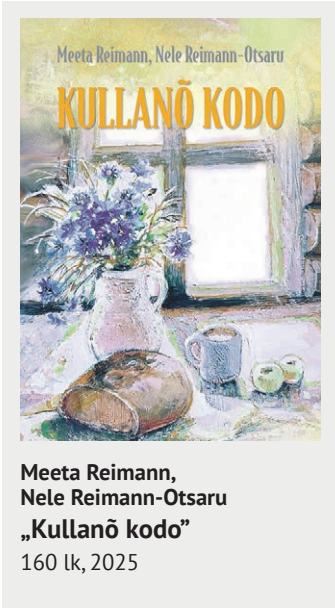
Ni jal mi olõ Lätte taloh ja lätt edesi taa uma perre lugu (ja kohati kaes ka tagasi ja tege käännähüisi nigu edimä-negi raamat). Raamatu edi-mäne jago om Nele imä Meeta Reimanni mälestüse’, mis täl kunagi hindäl kirja pant ja ka tütrele kõnõld.

Om lihtsa taloperre lats, kiä hinnäst hoolõga gümnaa-siumini sirotas ja perähpoolõ oppaja-aamõti selgest saa. Om elet kehvalt, a tüükalt, no jalki tulõ sõda. Omma’ hirmsa’ ao’, no tütarlats om julgõ ja pää-lenakkaja, ku pelgäski, sis alla anna-i.

Siski om üts kotus, koh om kõgõ kimmämb olla’. Tuu om taasama kotus Luuska kooli-majast mitte kavvõh mõtsa-veereh. Uma kodo, koh pereh hoit ütte, kotus, midä pere-tütre’ pidävä’ kõõ ilosambast ja parembast ilma pääl. Olgu’ ao’ ho’f ku kehvä’, a nimä’ hoitva’ kokko. Kõva ja pidev tüü hindäga ja tõisiga tege tütar-latsõst hinnatu oppaja. Mälehtä eis’ aolehe Koit lugõjana, õt ku korgõlt hinnat kooliineminõ oll’ Meeta Reimann.

Raamatu tõõsõh jaoh „Pärg” pidä autor viilkõrd kõnõluisi vanaimä ja imäga. Om küsi-muisi nii latsõiäh ku vanõm-bana. A vannaimmä haaru-i illadsõmbahe ello, timäga tulõ mändselgi aol edesi kõnõlda’ joba mõttih.

Autor tege pikembä ja süvembä piatusõ Marta-tädi ja Adeele-tädi elol ja saatu-sõl. Marta ja Adeele omma’ vanõmba’ ku sõsar Meeta. Nä omma’ väikost pääst I ilma-sõagi ar nännü’, tuu ao vilet-süse ja hirmu. Vähäste võima-lustõga ja lihtsah pereh kasunu, a lukõh tunnõt õga lehekülj, õt



Meeta Reimann, Nele Reimann-Otsaru „Kullanõ kodo” 160 lk, 2025

kuvõrd nä hintsi’ hüvvä ja kõr-ralikku ülevälpidämist, ilo luu-mist hindä ümbre, haridusõ saamist, ummi oskuisi, hindä proomilõpanõkit. Eis’ jäivä’ kõgõ õks tagasihoidlikust ja sündsäst, hüätahtlikust ja kok-kohoitvast, selle õt süämehari-dus oll’ kotost üteh saad. Lukõh sai elet Lätte talo rahvalõ, näide elolõ, saatusõlõ ja mõttilõ kõõ süämega üteh. Pand imes-tämä, ku pallõ hingejoudu oll’ nail naisil, kinkõst raamatuh om kiroto’t!

Kuvvamuuudu Nele tuud tege, õt nii lähkolt lugõja süänd ja hinge pututas? Om õkva imeh, kuis tä om jo väikost latsõst pääle kõkkõ tähele pandnu, perrä mõtõlnu, asju umaette ja tõisiga arotanu, kõndnu ummi kõrväl latsõst täüskasunuikkä ja säält edesigi, kui kuna kinkõlõ antu eloag om lubanu. Nii õt mu jaost om taa ku üts tundõ-linõ tiikund, minga ma eis’ ka üteh lää ja märgota. Vaehtõ-pääl naara, a sis jal ikõ. Selle õt tulõva’ miilde uma imä-esä, kiä’ sündünü sis 1924 ja 1913, kõnõld jutu’. Nuistsam-most aigust, mis raamatuh, mitte kavvõh Luuskalt, siih-samah tõõsõlpuul Setomaa ja Liivimaa piiri Raakva nulgah. Säanesama elo nii siih ku sää’l, lihtsa maainemisõ elo. Raskui-siga elet, sõta nätt ja õks umma ello säetü, luutõh ja uskõh ja armastadõh.

Mis mullõ vil miildüs ku lugõjalõ. Sõo om kargõ kaeh-hus. Kiroto’t tagasihoidlikult, intiimne ja tõisilõ va’fat omgi õgaütele hindäle jäänü, nigu selge’ latsõsilmä’ olõs kõkkõ kaenu, üttegi tunnõht õga mõtõht olõ-i ar’ määrit õga tsurgit.

A ku no küüssü’, õt määne kotus minno raamatuh kõõ inämb kõnõf, sis tuu oll’ tuu-sama, ku imä Meeta aro’f, õt kas karukellä’ joba võisi’ sünnü-kodo lähkoh häitsedä’. Ja omgi jo nii, õt saa-i iäl unõhtada’ uma sünnükodo häitsvit karu-kelli, valgõ ristkhaina, suurt lõhmust vai valgõit ruusõ. Olõ’ sa’ sis ütskõik kiä ütskõik kuna ütskõik koh.

Taa lugõga kutsvalt ilosa raamatu pildi’ om tennü Lätte Merike, kujondusõ Lööpri Priit ja raamatu toimõtanu sõo kirä-tükü autor.

Joudu ja hüvvi mõttit Nelele vahtsidõ raamatidõ kirotamisõl!

Mõttõcirkukõnõ, kinka linnutii om terve raamadu pikkunõ

Naksi huviga lugõma Kauksi Ül-le vahtsõt luulõraamatut ja mõtli, minkast sõovoori jutt tulõ. Sagõhõhe om Ül-le kirotanu luulõdõst, Setomaast, ummist mõttõhalgatusist. Ja kimmähe piäsi olõma seeh ka kasvai paar ütiskunnakriitilist luulõtust.

Sõo raamat om jaet katsast osast, õga üte seeh justku uma tsillõkõnõ luukõnõ. Edimäne ja tõõnõ lugu omma’ justku mõt-tõtsirgu tii algusõ’. Hüä algus om, tuu om raholik kaeminõ hindä hinge sisse. Mõttõh Seto-maa, mustitsõ’ ao’, kombõ’ ja toimõtusõ’, kukki noidõ vaihõlt om nätä’ ka tsuut tämbäst päivä. Ma olõ nuur, olõ-i elänü vanal aol Setomaal, a noid luu-lõtuisi lukõh tulõ mullõ vai-musilmä kujotlus, määne tuu olla’ võidsõ: lihtsa, luudusõlõ lähkoh ja vaimsõlt rikas elo. Tuud vaimsõtt rikkust tundõs ma vaest kõõ inäp, ku loi luu-lõtust „Ütlemäldä vilets”, mia om täüs vanaaigist sõnno. Ka tõõsõ päätükü lõpuh om õkva hüä lukõ’ „Haina sahinat”. Ma loi tuud hindä ette kõva helüga



Kauksi Ül-le „Vaim om mino kihä osa” Luulõtuisi aastaist 2022–2025 120 lk, Obinita Galerii 2025

ja sõna’ eis’ ka sahisi’ nigu hain. Vai kõlisõsõ’ ku hengekellä’.

Ku raamatut edesi loe, nakasõ’ tassakõisi sisse hiilmä vahtsõ’ sõna’ ja vahtsõ’ ao’. Kõigi vahtsidõ asju jaost olõ-i

viil setokeelitsit vai võrokee-litsit sõnno, a tuust olõ-i hätä. Noid saa jo mano tetä’ ja tuud ma olõ Ül-le raamatidõh vara-happagi nännü. Ka mõnõ’ vana’ seto sõna’ omma’ umalõ vahtsõ puukva mano saanu’ vai ümbre rehvormitü’. Selle ma panni ka arvustusõlõ päälkirä sisse mõttõcirkukõsõ.

Pääle vanaaigist mõttõ-lindõ vahtsõbahe aigu nakasõ’ päähä tulõma murrõmõttõ’. Vai mooõsõ naa’ olõki-i õnnõ murrõ’, a ka mõttõ’ ja süämehalu ilma ja timä vaivu peräst. Mia saa meist edesi? Kohe tuu maailm triivmä om lännü? Kõik mõttõ’ ja ilm omma’ justku upõrkuuti sadanu’.

Õnnõst omma’ olõmah pästjä’, avitaja’, kiä’ omma’ olõmah nii keerolitsil aigul ku pidoaol. Ja päälegi saa-i no olla’ üttegi Ül-le luulõkoko luulõtui-silda hõimurahvist. Hõimu-lõimi päätükk om ku tsillõkõnõ maaharahunõmispausikõnõ. A kimmähe tsillõkõnõ, kuna ka nuu’ luulõtusõ’ omma’ tugõ-valt ütiskunnakriitilistõ’, ku

mitte murrõlitsõ’. Ja jalki mullõ hindäle ku lugõjalõ miildüs lukõ’, kuis om keelega mängit ja „setostõtu” friikit, tsässmuu-sigat ni tõisigi sõnno.

Edesi liigus mõttõtsirgukõnõ hallõbit ja sis jalki parebit rato pite. Kooni’ raamadu lõpuh, perämäne päätükk, mia kand raamatuga samma päälkirja, võtt justku kõik kokko. Hindä sisse kaeminõ, kõrra jalki aoluu ja mineviku pääle mõtlõminõ, viilkõrd uma henge kaeminõ, ilmah ilo nägemine. Kuis pär-likõisist kaalakee päävä ilosast tege. Ja cirk maandus, tennäs.

Ma tennä Kauksi Üllet jalki üte hüä luulõkoko iist. Võro-keelitsit ja setokeelitsit luulõ-tuisi om veido, noid tulõ kirota’, lukõ’, kokko satti’. Kõik, kiä’ omma’ varahappa timä kiro-tuisi lugõnu’, löiidvä’ siist raa-madust vahtsitt mõttit, a ka artundmisi innitsist luulõtui-sist. Ja nuu’, kiä’ Ül-le luulõtuisi ilmahki lugõnu’ olõ-i, haardku’ sõo raamat kätte ja pruumkõ’ perrä!

GRÜNBERGI MARIA

Mu' paasapäiv Obinitsah

PLOOMI ANETE

19. augustil om paasapäiv (Essändä Muutmisõ pühä), Obinitsa kerigupühä. Hum-mogu om viiristminõ ja keriguaig, ristega' kaudas ümbre kerigu ja peräst mindäs umat-sidõ haudu pääle. Viimätsil aes-tagil om naat Obinitsa küläh kõrraldamma paasasimmanit.

Kerkohe joudõh om mul kõõ kodonõ ja rahulinõ tun-nõh. Ma panni mitu künneld ja osti hindäle vahtsõ kaalaristi. Kõgõ sügäväbält pututas minnu tuu, ku inõmisõ' kogo-nõsõ' ja ristega' tuldaskerkost vällä ja kaudas ümbre kerigu. Peräst tuud mindäs umatsidõ haudu pääle, õt näid mälehtä'. Mul om Obinitsa matõt hulga sugulaisi ja õgal paasapääväl ma kau näide haudu pääl. Tuu om pikk ja tasanõ kauminõ, ku ütelt havvalt töösölõ minneh tulõtõdas miilde innist aigu, kõnõldas tutvidõga' ja jaetas jutta.

Šool aestagal jäi paasapäiv töösõpäävä pääle, a õks oll mat-sidõ pääl hulga rahvast. Tuu näütäs, õt ku tähtsä šoo pühä om setokõisi jaost. Paasapäiv tuu kokko sugulasõ' ja tutva', kedä muido piaaigu näeki-i. Aig lätt matusõaiah ummamuudu –



Noorõ paasapääväl.

Ploomi Anete pilt

suurõ' ajava' ummi jutta, havva pääl om süüki ja juuki, latsõ' juuskva' ja mängvä'. Tuu om kõrraga' mälehtämiso aig ja elo-linõ kogokunna kokkosaaminõ.

Ku aamõtlik jago kerkoh ja matusõaiah saa läbi, sis mindäs kodo. Ma olõ paasapääväl kõõ uma vanaimä Liinamäe Eevi man. Täl om kõõ laud laaditõt, koh om sõira, kartohkasalatit ja kõkkõ kraami nii hulga, õt tuust jakkus mitmõst pääväst. Vanaimä man ma tunnõ, õt paa-sapäiv om tuu aig, ku sugulai-siga' om aigu kuuh olla' ja kul-lõlda', kuis näil lätt. Säalsamah om ka' Serga tsasson, koh paa-sapääväl kauminõ om mu jaost

saanu' valu kohustusligust.

Õdagutsõh jaoh om paasa-simman – kavvaoodõt pido, mia tuu rahva kokko muusiga ja tandsmisõ peräst. Šool kõr-ral oll esinemäh saksofonist Aruküla Henri, laulja Uusküla Merlyn ja Nedsäjä Külä Bänd. Blumi Priit oll õdagu läbiviijä. Tä mõist hõste inõmisi üteh haarta'. Kõgõ inäp jäi miilde tuu, ku Aruküla ja Uusküla ütehuuh lava pääle tullit' – näide energia pand kõõ rahva töömõli üteh elämä. Näide esi-neminõ oll nii võimas, õt võtt platsilt poolõst tunnist elektri ar'. Paasasimmaniga' om kõõ ka' väigokõisi pahanduisi. Naläga'

poolõst üldäs, õt vähäbält mõni kakõlus kau asä mano. Šool aes-tagal joudsõ' turvamehe' kõr-raga' pahandusõ' ar' hoita' ja pido läts huuga' edesi.

Mu jaost om paasapäiv sügä-vält erilinõ. Ma olõ uma elo joosul kõõ kohal olnu' ja taha edespidigi' olla'. Tuu om pühä, mia tuu kokko elävä' ja koolnu', ühendäs sugulaisi, pakk muu-sikat ja hüvvämiilt ja kintäs, õt paasapäävä traditsioon Obini-t-sah eläs edesi. Nätä', ku pallõ-silõ om tuu tähtsä, and kindla tundõ, õt kultuuri-peränd hää-õi kohegi'.

Tõlknu' Sarvõ Õiõ.

Seto nätäl täüs kultuuri ja traditsioonõ

Seto nätäl tuu vällä seto kul-tuuri ja traditsiooni', tulõtõ-dõh miilde, mäntseh kultuur-riroomih mi elä ja kuvvamuudu õgaüts meist saa olla' üts jago uma kogokunna aoluust ja tulõvigust. Viimätsil aestagil om seto nätäl kasunu' ja pee-täs ka' välähpuul Setomaad, lii-tunu' omma' erinevä' setokõisi seltsi' üle Eestimaa.

Seto nätäl olõ-õi õnnõ kul-tuurisündmüisi rida, a tuu om aig, ku erinevä' kogokunna', organisatsiooni' ja inõmisõ' saava' kokko, õt ütehuuh kõnõlda' seto keeleh, olla'

seto rõivih, tetä' ja süvvä' seto süüke, laulta' ja kulata'.

Seto nätäl nakas pääle 3. oktoobril ja sis hõigatas ka' vällä järgmätse aestaga Seto Kunigriigipäävä kotus. Tuul pääväl lätt kauma nädälinõ programm, koh omma' opitarõ', näütuse', kultuuriõdagu', tands ja pillimäng. Latsiaiduh ja koo-lõh omma' uma' tegemisõ', koh latsõ' saava' tiidmisi seto kul-tuurist, keelest ja traditsioo-nõga' saias parebahe tutvast läbi mänga ja opmisõ.

Aamõtligult nätäl saa läbi 9. oktoobril, ku om Setomaa

sünnüpäiv, a tegemisi om viil järgmätsilgi' päivil. Terveh nätäl võisi' olla' kuulda' seto kiilt ja nätä' inõmisi seto rõi-vih. Setomaa sünnüpäiväl, 9. oktoobril mi hõika kõiki pandma sälgä seto rõivit ja kõnõlõmma seto keeleh.

Tulõ' ja tähistä' seto kultuuri ja traditsioonõ, õt mi kultuuri-roomi peränd lääsi' edesi!

Seto nädäli kotsilõ saat mano kaia' FBI lehelt Seto nätäl ja lukõ' tiatidõ tahvliidõ päält.

SAARINE MAAÄRA

Tõlknu' Sarvõ Õiõ.



Terve nädäli joosul

- Näütüs „Noorõ" ja juurõ“ Luhamaa külätarõh.
- Seto Kunigriigipäävä piltnikõ konkursi näütüs Meremäel.
- Näütüs „RiseUP“ Verska kultuurimajah.

3. oktoobri

- Kell 9 seto kultuuri nädäli vallalõtegeminõ ja Seto Kuningriigi vahtsõ kotusõ vällähõikaminõ Miktämäe küläplatsil.
- Kell 10 taloperre taltusõ' Verska talomuosiumih.
- Kell 17 oppajidõ päiv Verska kultuurimajah.

4. oktoobri

- Kellä 11–16 Piiriveere sibula ja kala päiv ja seto

mihklipäiv Eesti Vabaõhu-muosiumih Talinah.

- Kell 16 sibulapiiragu opitarõ Inara Vanavalgõ Kohvitarõh.
- Kell 17 tandsutarõ Obinitsa küläkeskusõh.

5. oktoobri

- Kell 15 Härmä külä tsassonah palvus ja kirmas.

6. oktoobri

- Kell 10 taloperre taltusõ' Verska talomuosiumih.
- Kell 18 seto kultuuri nädäli praasnik tandso-ja kultuurikotoh Modus Talinah.
- Kell 18 näütuse „RiseUP“ vallalõtegeminõ Verska kultuurimajah.

7. oktoobri

- Ilkandra, Popovitsa pühä.
- „Kurõmafa, kama k(c)ool“ Saatse muosiumih.
- Kellä 20–21 kultuuriõtak Verska sanatooriumi Lahe baarih. Esines ansambli Karmona.

9. oktoobri

- Kell 10 XXIX Seto jutusõ-päiv Miktämäe oppõkotosõh.
- Kellä 12–15 näpotüü neläpäiv Obinitsa muosiumih.
- Kell 17 Seto kuldvillak Verska raamadukogoh.

10. oktoobri

- Kell 18 seto Täheke-se tutvustaminõ Talinah seto latsi koolih.

SÜNNÜPÄÄVÄ' OKTOOBRIH

Hao Paul – 79

2. oktoober
sootška, folklorist, Liinatšura' laulumiis

Helmi Oliver – 56

3. oktoober
Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' laulumiis

Kuremäe Anna – 84

4. oktoober
käsitüümeisteri, Kuldatsäuga leelonaane

Linnasmäe Ellen – 72

4. oktoober
Sorrõseto leelonaane

Linnusõ Artur – 36

4. oktoober
näütlejä, Zetodõ pillimiis

Keerpalu Marika – 52

6. oktoober
Lummo Kati leelopargi laulja

Viskari Jaanus – 35

8. oktoober
Zetodõ pillimiis

Osi Eve – 59

9. oktoober
Helmekaala' leelonaane

Leima Evelin – 33

10. oktoober
sootška, aokiränik, pillinaane, Lummo Kati leelopargi laulja

Laiakivi Helgi – 64

15. oktoober
Helmise leelonaane

Linnasmäe Villu – 72

17. oktoober
Sorrõseto laulu-ja tandsumiis

Rakuta Svetlana – 67

18. oktoober
Petseri 2. Keskkooli innine oppaja ja direktor

Jäägri Merle – 60

19. oktoober
näütlejä ja luulõtaja

Andresoni Sigre – 49

19. oktoober
Rikka Ivvani talo ja pillilaagri pernaane

Ilvese Aapo – 55

20. oktoober
kiränik, kunstnik, laulu- ja pillimiis

Hüdsi Silver – 63

21. oktoober
sootška, seebimeistri

Tikerpuu Jekaterina – 72

23. oktoober
Sõsarõ leelonaane

Piholaanõ Guuri – 72

24. oktoober
Seto Miihi Summa laulumiis

Sergijenko Lilian – 57

25. oktoober
Petseri 2. Keskkooli innine oppaja

Oraveere Anni – 83

27. oktoober
kiränaane Kuusõalonõ

Põlluveere Merle – 58

27. oktoober
Madara' ja Ilolisõ leelonaane

Lennuki Lennart – 40

27. oktoober
Sorrõseto laulumiis

Viskari Galina – 66

28. oktoober
leelo- ja pillinaane

Riitsaarõ Evar – 57

29. oktoober
sootška, kunstnik, ehte-meistri, Seto Miihi Summa laulumiis

Valperi Valdo – 52

29. oktoober
Liinatšura' laulumiis

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Õie Sarapuu	95	Raissa Prussakova	79
Magda Kalju	95	Leo Laan	79
Karl Kunnus	92	Ilmar Palmik	78
Silvia Lill	92	Leo Kahja	77
Silvi-Gloria Pantalon	90	Ilme Perve	77
Edur Riitsaar	88	Maimu Višnakova	76
Linda Ohtla	87	Olga Võsonurm	76
Endel Haljas	86	Eevi Niido	76
Anna Kuremägi	84	Faina Heidorf	75
Helgi Kõllamägi	84	Aino Prost	75
Valli Leim	83	Lembit Und	75
Maria Karro	82	Ülari Kuhi	74
Maria Hummal	82	Antonina Uhanova	74
Silvi Lombiots	81	Arend Küttmann	74
Elve Mänd	81	Milvi Koba	73
Valter Roosimäe	81	Milvi Kõrnas	72
Hilja-Eletiine Koit	81	Guuri Piholaan	72
Maria Kojus	81	Urmas Reinson	72
Valentina Raudsepp	80	Laine Lövi	71
Maria Mets	80	Kalju Jallai	71
Valli Lumik	80	Meeli Möldri	71
Ivan Tsopatalo	80	Vaida Parrol	71
Heino Jallai	80	Malle Künnapuu	70
Linda Kõomets	79		

Õnnitlõmi tillokõist vallakodanikku!

LUCAS
VÄLJASTE

Mi jää
mälehtämmä

SALUMETSA LIIDIT.

Igäväne mälestüs.

Naabri' Ella ja Tiit

Leinämi

† Erki Luksepp

† Alli Kuus

† Leo Savimägi

† Liidia Salumets